

СИРДАРЁДА ТАЛАФОТДАН ЗАРАР КЎРГАН АҲОЛИ УЧУН ЗАМОНАВИЙ УЙ-ЖОЙЛАР БАРПО ЭТИЛАДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 15 май куни Сирдарё вилоятида бўлди.

Маълумки, жорий йил 1 май куни Сардоба сув омбори тўғонининг бир қисми ўпирилиб, ёндош туманлардаги маҳаллалар ва далавларни сув босган эди. Давлатимиз раҳбари зудлик билан ҳодиса юз берган жойга етиб бориб, вазиятни барқарорлаштириш ишларига шахсан бош-қош бўлди.

Ушбу фавқуллодда вазият оқибатида Сардоба, Мирзаобод ва Оқолтин туманларида 2 минг 570 та уй-хўвли, 76 та кўп қаватли уй яроқсиз ҳолга келган эди. Шунингдек, 1 минг 781 хўвли, 52 та кўп қаватли турар жой қисман зарарланган. 70 та ижтимоий объект, 20 минг гектарга яқин экин майдони, 828 километр йўл, электр, газ, ичимлик сув, алоқа тармоқларига талафот етган.

Бу синов қаршида халқимизнинг бирлиги, ҳам-жиҳатлиги, меҳр-оқибати яна бир бор яқол намоён бўлди. Тезкор чора-тадбирлар натижасида Сардоба,

Оқолтин, Мирзаобод туманларидаги 28 та маҳалладан 90 мингга яқин фуқаро хавфсиз ҳудудларга эвакуация қилинди. Уларга биринчи даражали зарур шароитлар яратилиб, озиқ-овқат, кийим-кечак ва бошқа маҳсулотлар етказилди. Қорақалпоғистон Республикаси, барча вилоятлар, вазирлик ва уюшмалар, юрдошларимиз томонидан Сирдарё аҳолисига ёрдам бериш учун ҳомийлик маблағлари ўтказилди, қурилиш материаллари, озиқ-овқат, кийим-кечак, дори-дармон ва рўзгор буюмлари юборилди.

Давлатимиз раҳбари вилоятга аввалги сафарлари чоғида бу ерлик одамларнинг ҳаётини нафақат олдинги ҳолатига қайтариш, балки уни янада яхшилаш, янги уй-жойлар, ижтимоий объектлар барпо этиб, янги иш ўринлари яратишни вазифа қилиб қўйган эди.

Бугунги кунда Ҳукумат комиссияси иш олиб

борапти. Зарар етган уй-жойларни тиклаш ва таъмирлаш, одамларни ўзининг уйига қайтариш ва рўзгорига ёрдам бериш, инфратузилмани тиклаш, аҳоли саломатлигини ҳимоя қилишга катта куч ва воситалар сафарбар этилган. Бу борада Фавқуллодда вазиятлар, Ички ишлар ва Мудоффа вазирликлари, Миллий гвардия хизматчилари жонбозлик кўрсатмоқда.

Ҳозирга қадар 20 та аҳоли пунктидаги бузилган уйлар ва уларнинг атрофи чиқиндилардан тозаланди. 13 та маҳалладан сув қолдиқлари чиқарилди.

Ушбу маҳаллаларда ҳаёт аста-секин изга тушмоқда. Ҳозирги кунда қарийб 66 минг аҳоли ўз уйларига қайтди. Бошқа жойларда тозалаш-таъмирлаш ишлари тезкор суръатларда давом этмоқда.

Президент Шавкат Мирзиёев дастлаб Сардоба туманида бўлиб, ҳудудда олиб борилаётган ишларни кўздан кечирди. Таъмирланаётган хонадонларни кириб кўрди, одамлар билан суҳбатлашди.

Давоми 2-бетда

Қарор ва ижро

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ҳар бир тармоқ ривожининг ҳал қилувчи кучи

“Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили” давлат дастурида иқтисодиёт тармоқлари ҳамда давлат бошқаруви тизимига замонавий ахборот технологияларини кенг жорий этиш ва телекоммуникация тармоқларини кенгайтириш орқали республика иқтисодиётининг рақобатбардошлигини янада ошириш келгуси беш йилликнинг устувор вазифаларидан бири сифатида белгиланди. Президентимизнинг жорий йил 28 апрелда қабул қилинган “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорида айни шу масалаларни ҳал этиш йўлидаги бугунги куннинг муҳим вазифалари ўз ифодасини топган.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети профессори, техника фанлари доктори Равшан АЮПОВ билан мазкур ҳужжатда белгиланган вазифаларнинг моҳияти ва улар ижросининг аҳамиятли жиҳатлари ҳақида суҳбатлашдик.

Давоми 2-бетда

ЕХХТ ҳисоботи:

Ўзбекистонда сайловлар қандай ўтди?

Бобурмирзо ИСМОИЛОВ,
Марказий сайлов комиссияси
халқаро алоқалар бўлими бошлиғи

ЕХХТнинг расмий веб-сайтида ЕХХТ Демократик институтлар ва инсон ҳуқуқлари бўйича бюроси (ДИИХБ) миссиясининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисида 2019 йил 22 декабрь куни бўлиб ўтган сайловни кузатиш бўйича якуний ҳисоботи эълон қилинди.

Бундан олдин миссиянинг оралик ҳисоботи (2019 йил 13 декабрь) ва сайловнинг дастлабки натижалари ва хулосалари тўғрисидаги баёноти (2019 йил 23 декабрь) эълон қилинган эди.

Давоми 2-бетда

Ўзбекистон Республикаси Президентининг

“ЭКСПОРТ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА”ги қарори қабул қилинди

Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ҳузурида Экспортни рағбатлантириш агентлиги ташкил этилиб, экспорт ҳажмини ошириш учун экспорт қилувчи корхоналарга молиявий кўмак бериш механизмлари яратилади.

Республика экспорт комиссияси маҳаллий экспорт қилувчи корхоналар (уларнинг ваколатли вакиллари)га маҳсулотларни экспорт қилишда, шу жумладан, 2020 йил 1 апрелдан буюн амалга оширилган экспорт бўйича автомобиль, ҳаво ва темир йўл транспортида ташиш харажатларини қисман компенсация қилишга субсидиялар тақдим этиш тартибини тасдиқлайди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 24 майдаги ПҚ-4337-сон “Экспорт фаолиятини молиялаштириш ва сугурта ҳимояси механизмларини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига мувофиқ жорий этилган маҳсулотларни экспорт қилишда ташиш харажатларини 50 фоизгача миқдорда компенсация қилишга субсидиялар тақдим этиш механизми маҳсулотларни автомобиль ва ҳаво транспортида экспортга ташишга ҳам татбиқ этилади.

Ўзбекистон Республикаси божхона чегарасидан экспорт операциялари бўйича олиб ўтилаётган товарларнинг божхона расмийлаштирувини амалга оширишда жисмоний ва юридик шахсларга нисбатан жорий қилинган барча турдаги мажбурий тўловлар ва ижро ҳужжатлари бўйича қарздорлиги мавжудлигини текшириш амалиёти 2021 йил 1 январга қадар бекор қилинади.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Экспортни рағбатлантириш агентлигининг харажатлари учун асосланган ҳисоб-китоблар бўйича 2020 йил учун Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетидан зарур маблағлар ажратади ва 2021 йилдан ҳар йили зарур бюджет маблағларини назарда тутди.

СИРДАРЁДА ТАЛАФОТДАН ЗАРАР КЎРГАН АҲОЛИ УЧУН ЗАМОНАВИЙ УЙ-ЖОЙЛАР БАРПО ЭТИЛАДИ

Бошланиши 1-бетда

Сардоба, Оқолтин ва Мирзаобод туманларида уй-жойлари бутунлай яроқсиз ҳолга келиб қолган аҳоли учун 3 та масивда жами 2 минг 640 квартиралар 66 та 5 қаватли уй қурилиши режалаштирилган.

Хусусан, Сардоба туманидаги "Дўстлик" маҳалласида 1 минг 480 хонадондан иборат 37 та уй барпо этилади. Давлатимиз раҳбари мазкур турар жойларнинг пойдеворига тамал тоши қўйди.

Сардоба туманида маҳаллий аҳоли вакиллари билан учрашув бўлди.

Президент Шавкат Мирзиёев сув омборида юз берган техноген авария жуда катта синов бўлганини, Хукумат комиссияси ташкил этилиб, тошқин оқибатларини бартараф этишга барча куч ва имкониятлар сафарбар қилинганини яна бир бор қайд этди.

— Бу ишларни ташкил этиш ва Сирдарё халқидан хабар олиш учун бугун туртинчи марта сизларнинг олдингизга келдим. Ҳар соат, ҳар дақиқа бу ердаги ишлар ҳолатини суриштириб турибман, телефон орқали ҳисобот оляман, — деди давлатимиз раҳбари.

Аҳолининг турмуш шароитларини тиклаш асосий вазифа экани, зарарланган уйларни таъмирлаш ҳамда янги турар жойлар қуриш бўйича ишлар бошлаб юборилгани таъкидланди.

— Таъмирланганидан уйлар ҳам, янги қуриладиганлари ҳам давлат томонидан берилган қуриб-таъмирлаб берилади. Янги қўл қаватли уйлар сентябрь ойида қуриб битказилади. Шу билан бирга, уйларни зарарланган одамларнинг илгариги ҳолилари ҳам ўзларида қолади, — деди Президент.

Сув тошқинидан зарар кўрган 4,5 мингдан зиёд хонадон эгаларининг ҳар бирига Ўзбекистон Республикаси Президентидан 40 миллион сўмлик моддий ёрдам, шунингдек, телевизор, музлаткич, кир ювиш машинаси, мини печ, электр чойнак ва дазмол каби маиший техника воситаларидан иборат совғалар топширилмоқда.

Сирдарё вилоятига кўмак учун ҳокимликлар, вазирлик ва идоралар, ҳўжалик бирлашмалари ҳамда тадбиркорлар ҳам ёрдам кўрсатган.

Учрашувда қатнашган сардобалиқларга тегишли сертификат ва банк карточкалари тарқатилди.

Президент Шавкат Мирзиёев шу куннинг ўзида Мирзаобод туманида ҳам бўлиб, фавқулодда ҳолатдан талафот кўрган жойларда амалга оширилаётган ишларни кўздан кечирди.

Туманининг "Навбахор" маҳалласи ҳудудида 360 квартиралар 9 та қўл қаватли уй барпо этилиши режалаштирилган. Шунингдек, "Навбахор", "Ҳақиқат" ва "Янги-вул" маҳаллаларида жами 616 та коттеж таъмирланади. Ушбу ишларга Сирдарё, Жиззах, Фарғона, Наманган ва Андижон вилоятлари қурувчилари бириктирилган.

Мутасаддилар билан суҳбатда қурилиш-таъмирлаш ишларини сифатли бажариш кераклиги, маҳаллий, энергия тежамкор ва замонавий материаллардан фойдаланиш муҳимлиги таъкидланди.

Давлатимиз раҳбари мирзаободлик нурунийлар, маҳалла фаоллари ва хонадон эгалари билан учрашди.

Уй-жойлар ва инфратузилмани тиклаш, электр энергия, газ, ичимлик суви таъминоти ва йўлларни таъмирлаш бўйича зарур чоралар қўрилатгани айтилди.

Учрашувда аҳолини нафақат уй-жой билан таъминлаш, балки қорхоналар ташкил этиб, иш ўринлари яратиш масаласига ҳам алоҳида эътибор қаратилди.

Шу мақсадда қисқа вақт давомида қиймати 2 триллион 143 миллиард сўмлик 323 та катта-кичик лойиҳалар шакллантирилди. Уларни татбиқ этиш ҳисобига Мирзаобод, Оқолтин ва Сардоба туманларида жорий йилда 10 мингта яқин иш ўрни яратиш кўзда тутилган.

Жумладан, Мирзаобод туманида жами 1 триллион 12 миллиард сўмлик 143 та лойиҳа амалга оширилиб, 4,5 мингдан зиёд иш ўрни ташкил этилиши мўлжалланган. "Gulistan Gold Yam" МЧЖ томонидан трикотаж маҳсулотлари ишлаб чиқариш, "Мирзаобод лимончилик кластери" МЧЖ томонидан замонавий тиддаги иссиқхона ташкил этиш, "Самовий бахт қувончи" МЧЖ томонидан ўсимлик ёғи ишлаб чиқариш лойиҳалари шулар жумласидандир.

Мирзаободлик жабрийдаларга ҳам Сардобада бўлгани каби тегишли сертификат ва пул маблағли банк карточкалари тарқатилди.

Давлатимиз раҳбари бу ерда ҳам қурилиш режалаштирилган турар жойларнинг пойдеворига тамал тоши қўйди.

Президентимиз сув тошқинидан талафот кўрган Оқолтин туманида ҳам бўлиб, аҳоли вакиллари билан учрашди.

Уй-жойлар қуриш ва таъмирлаш, аҳоли саломатлигини ҳимоя қилиш, инфратузилма объектлари ва қишлоқ ҳўжалиги майдонларини тиклаш бўйича амалга оширилаётган ишлар ҳақида айтиб ўтилди. Оқолтин туманининг "Ҳақиқат" маҳалласида 800 хонадондан иборат 20 та қўл қаватли уй барпо этилиши таъкидланди.

Сардоба, Мирзаобод ва Оқолтин туманларида 1 минг 800 га яқин бетон панелли коттеж мавжуд бўлиб, улар сув тошқинидан қўл зарар кўрмаган. Уларни замонавий таъмирлаб, ўз эгаларига топшириш режалаштирилган. Шу мақсадда мамлакатимизнинг барча ҳудудидан, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри раҳбарлари бошчилигида 305 та қурилиш ташкилоти ва 12 мингта яқин қурувчи Сирдарёга етиб келган.

Оқолтин туманидаги "Шодлик", "Саховат", "Аҳилик" маҳаллаларида ва "Учтом" аҳоли пунктида жами 657 та коттеж таъмирланади. "Шодлик" маҳалласидаги уйлар Самарқанд, Қашқадарё ва Тошкент вилоятларига, "Аҳилик" маҳалласи ва "Учтом" аҳоли пункти Сурхондарё вилоятига, "Саховат" маҳалласидаги турар жойлар Тошкент шаҳрига бириктирилган.

Туманда 8,7 минг гектар экин майдонини сув босган. Сардоба ва Мирзаобод туманларидаги каби бу ерда ҳам кўчама наослар ёрдамида бу сув қочирилди. Асраб қолтиш мумкин бўлган гўзани чопиқ ва култивация қилиш, қолган жойларда бошқа экинлар экиш чоралари қўрилмоқда.

Оқолтин туманида жами 789 миллиард сўм қийматидаги 95 та лойиҳа ҳисобига 3,5 мингта яқин иш ўринлари яратилиши кўзда тутилган. Мисол учун, "АПК Оқолтин" қорхонаси томонидан ўсимлик ёғи, "Оқолтин Мега Текстиль Групп" маъсулияти чекланган жамияти томонидан трикотаж маҳсулотлари ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

Сув тошқинидан азият чеккан оқолтинликларга ҳам сертификат ва пул маблағли банк карточкалари топширилди.

Президент Шавкат Мирзиёев шу куни Тошкентга қайтиб келди.

ЎЗА

Ўзбекистон Республикаси Президентини Мамбурут хизмати сурати.

Қарор ва ижро

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ

ҳар бир тармоқ ривожининг ҳал қилувчи кучи

— Рақамли технологияларнинг нақадар муҳимлигини бугунги пандемия шароити ҳам яна бир бор исботлади. Ииллар давомида масофадан кўрсатилмаган хизматлар санокли кунларда онлайн шаклга ўтказилди. Экспертлар фикрича, келгуси 3 йилда иқтисодиётнинг рақамлаштириш орқали дунёдаги 22 фоиз иш ўрни интернет технологиялари ёрдамида яратилади. Ана шу жиҳатдан келиб чиққанда, қарор билан биринчи навбатда қандай масалаларни ҳал этишга ургу берилган? — Ҳужжатга мувофиқ, Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлигида рақамли иқтисодиёт билан шуғулланадиган яхлит тизим яратилди. Жумладан, "электрон ҳукумат", иқтисодиёт тармоқлари ва қишлоқ ҳўжалигини рақамлаштириш, IT паркларни ташкил этиш ва бошқариш каби вазифалар тўлиқ вазирлик ваколатига ўтди. Унинг ҳузурида электрон ҳукумат лойиҳаларини бошқариш ва рақамли иқтисодиёт тадқиқотлари марказлари ташкил этилди.

Шу билан бирга, қарорда янги лойиҳаларнинг молиявий манбалари ҳам аниқ кўрсатилган. "Электрон ҳукумат" доирасида 1,3 триллион сўмлик 104 та лойиҳа, иқтисодиётнинг реал секторига 5,3 триллион сўмлик 87 та лойиҳа, телекоммуникациялар борисида 15,1 триллион сўмлик 35 та, аграр соҳада 24 та, IT парклар бўйича 18 та лойиҳа амалга оширилиши белгиланган. Ўз навбатида, дастурий маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва технологик майдончалар яратиш орқали "рақамли тадбиркорлик"ни ривожлантириш, 2023 йилга келиб ушбу соҳадаги хизматлар ҳажмини 3 баравар кўпайтириш ҳам кўзда тутилган.

— Президентимиз жорий йилнинг 11 май куни рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш масалалари бўйича ўтказган йиғилишда мазкур қарор ижросини таъминлаш йўналишларини белгиллаб берар экан, "Бу ишларни келгуси 2-3 йилда тўлиқ амалга оширмасак, ҳар бир кечиккан йилимиз мамлакатимизни 10 йил орқага тортади", дея алоҳида таъкидлади.

— Ҳақиқатан шундай. Ҳар бир кун ғанимат ва дунёда рақамли иқтисодиёт жадал тараққий этиб борапти. Соҳа мутахассисларига ҳам яхши маълумки, BIG, DATA, блокчейн, 3D, сунъий интеллект, бўйумлар интернет, робототехника ва сенсорика, рақамли электрон платформа, булутли, краудсорсинг ва краудфондинг каби технологияларисиз замонавий иқтисодиётни тасаввур қилиб бўлмайди ва улар ҳар бир тармоқ ривожининг ҳал қилувчи кучи ҳисобланади. Масалан, маълумотларни булутли усулда сақлаш ва уларни бошқариш хизматлари бизнес учун мисли қўрилмаган имкониятларни очади. Энди фирма ва ташкилотлар иш юритиши учун офис майдонлари, дата-марказлар талаб қилинмайди, ахборот тизимлари яратишга эса катта миқдордаги инвестициялар жалб қилишнинг ҳолати қолмайди.

Электрон бизнес соҳасидаги компанияларнинг капиталлашуви фойдаланувчилар сонига боғлиқ. Бу эса компанияларнинг сотувдан катта миқдорда даромад олишини таъминлайди. Масалан, YouTube бир кунда 100 миллион сўров олади, Facebook эса 2 миллиарддан қўл иштирокчи мавжуд. Худди шу омил жуда катта фойдаланувчилар гуруҳини қамраб олиш нафақат капиталлашувини оширади, балки рекламадан ҳам катта миқдордаги маблағ ишлаб олишга имкон яратади. Хусусан, 2017 йил натижалари бўйича Facebook нинг йиллик даромади 40 миллиард долларни ташкил этган ва аввалги йилга нисбатан 47 фоиз ўсишга эришган.

Рақамли иқтисодиёт ва электрон тижоратнинг янги технологиялари таъсирида бизнес моделлар ҳам батамом ўзгармоқда. Йўловчилар ташиш бозоридаги агрегатор компаниялар (GetTaxi, Яндекс.Taxi кабилар) ўз фаолиятини қўллаб янгиликлар киритиб, уларни истеъмолчиларга анча яқинлаштиришга муваффақ бўлди. Пандемия шароитида Ўзбекистонда ҳам озиқ-овқат етказиб берувчи фирмаларга эҳтиёж кескин ўсди. Натижада аънанавий оффлайн компаниялар ўз бизнесларини трансформация қилишга ёҳуд онлайнга ўтишга мажбур бўляпти. Бу ҳолат эса тадбиркорларга интернетда ўз бизнесларини ташкил қилишга ундаяпти.

— Рақамли технологияларнинг аҳоли бандлигини таъминлашдаги аҳамияти кун сайн ортиб борапти. Айниқса, ёшларни интернетдан фойдаланиш, ақлий меҳнат орқали даромад топишга ўргатишда ҳам бу замонавий тизим жуда асқотади. Ёшлар бандлигини таъминлашда уларни қайси йўналишларга жалб этиш кутилган самарани беради?

— Аввало, ибратга молик мисолга эътибор қаратмоқчиман. Бугунги кунда қўллаб ёшлар уйда ўтириб, интернет орқали дизайнлиқ, таржумонлик, дастурлаш, реклама, репетиторлик каби хизматлар кўрсатмоқда. Лекин фрилансерлик деб аталувчи бундай хизмат турини йўлга қўйиш мамлакатимизда масофадан ҳисоб рақами очил, почта, тўловларни қабул қилишда бир қатор тўсиқларга дуч келарди. Бунинг оқибатида бу борада иш юритаётганларнинг харажатлари 2-3 баробар ошиб, хизмат нархининг кўтарилишига олиб келаётган эди.

Худди шу оддий тушолган масала Президентимиз томонидан жорий йил 22 апрель куни аҳоли бандлигини таъминлаш ва даромади кескин камайишининг олдини олиш масалалари бўйича ўтказилган видеоселектор йиғилишида қўтарилиб, бундай фаолият турлари учун имтиёз ва преференциялар бериш, соҳани ривожлантириш учун хорижда оммабоп бўлган тўлов тизимларини йўлга қўйиш бўйича топшириқлар берилди.

Бу эса минглаб ёшларнинг муаммоларини ҳал этилиши бораберида уларнинг замонавий хизмат турларини эгаллашга бўлган иштиёқига қанот берди. Қолаверса, давлатимиз бу билан мутасаддиларга аҳоли бандлиги, айниқса, ёшларга доир фаолиятда ҳар бир масала муҳимлиги бўйича яна бир қарра сабоқ берди, деб ўйлайман.

Бугунги кунда жамоавий билимлардан фойдаланган ҳолда инновациялар ғояларни генерация қилиш (mass collaboration, sharing economy), маҳсулот ва хизматлар ишлаб чиқариш, янги инновация лойиҳаларини молиялаштириш (краудфундинг)дан фойдаланиш ҳам ёшларимиз олдида турган янги имкониятлар сирасига қиради.

Қарорга кўра, дастурий маҳсулотлар ва ахборот технологиялари технопарки резидентлари томонидан оммавий

молиялаштириш (краудфандинг) ва опцион шартномаларни тузиш тартибининг ишлаб чиқиши бу турдаги хизматнинг ҳуқуқий қафолатини таъминлайди.

Юртимизда ахборот технологиялари соҳасида 60 минг киши меҳнат қилмоқда. Табиийки, бу етарли эмас. Келгуси ўқув йилида "1 миллион дастурчи" лойиҳасига 47 минг нафар ўқувчини қамраб олиш, соҳага замин яратиш учун мактабларда 7-синфдан бошлаб дастурлаш асосларини ўқитишни йўлга қўйиш кўзда тутилмоқда.

Қарорга кўра, таълим тизимининг барча босқичларида рақамли технологияларни кенг жорий этиш ва замонавий иқтисодиёт учун зарур бўлган рақамли билимларнинг даражасини ошириш, таълим инфратузилмасини такомиллаштириш, шунингдек, "Беш ташаббус" лойиҳасини амалга ошириш доирасида 2022 йилга қадар республиканинг барча ҳудудларида рақамли билимларга ўқитиш марказларини очилади.

— "Бир миллион дастурчи" лойиҳаси ва рақамли билимларга ўқитиш марказларининг фаолият юритиши, табиийки, малакали мутахассисларга бўлган талабни янада оширади.

— Бу фикрни улар билимини замонавий талаблар даражасига кўтаришни ҳам тақозо этади, деган сўзлар билан бойитсак, янада аниқроқ бўлади. Чунки ҳозирги даврда уларнинг билим даражаси олий мактабни тугатгандан сўнг атиги икки йилда 50 фоиз эскириб қолмоқда. Худди шу билан боғлиқ бошқа масала ҳам бор — бу имкон борича қўпроқ мактаб, коллеж ва лицей битирувчиларини олий таълим муассасаларида контракт асосида масофавий таълимга жалб қилишдир. Бу орқали рақамли иқтисодиётнинг ривожланиши учун молиявий манба ҳосил қилиш мумкин. Буни ўзига хос миллий краудсорсинг ва краудфондинг жараёни, деб аташ ҳам мумкин. Бунинг учун масофавий таълим бўйича дипломларни аънанавий таълим дипломлари мақоми билан тенглаштириш лозим бўлади. Битирувчилар орасидан эса энг билимлилиари ташкилот, фирма ва компаниялар томонидан ишга қабул қилинади. Қолганлари учун олган билимлари ўз шахсий бизнесларини яратишда қўл келади. Натижада олий таълим муассасалари иқтисодий мустақилликка эришади. Давлат эса уларни катта маблағ билан таъминлашни ўз зиммасидан соқит қилади.

— Қарорга мувофиқ, 2023 йилга келиб рақамли иқтисодиётнинг мамлакат ялпи ички маҳсулотидagi уллушини 2 баравар кўпайтириш, 2020-2021 йилларда мамлакатнинг рақамли инфратузилмасини тўлиқ модернизация қилиш ва замонавий телекоммуникация хизматларидан барча ҳудудларда фойдаланиш имкониятини таъминлаш зарур. Бу вазифаларни тўлақонли бажаришда хорижий тажрибани ўрганиш қандай самара бериши мумкин?

— Шу ўринда АҚШнинг бу соҳадаги стратегиясига эътибор қаратадиган бўлсак, рақамли иқтисодиётни ташкил қилиш жараёнини тўрт асосий қисмга ажратиш мумкинлиги маълум бўлади:

1. Рақамли иқтисодиётни ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратилиши (яъни тегишли норматив-ҳуқуқий база ташкил қилиш).
2. Бу соҳага трансформация қилинишга энг тайёр иқтисодиёт субъектларида рақамли иқтисодиёт платформаларининг вужудга келиши ва глобал миқёсда ишга тушиши.
3. Рақамли иқтисодиёт платформаларининг ўзаро рақобат кураши ва аста-секинлик билан уларнинг интеграциялашуви амалга ошиши.
4. Рақамли иқтисодиёт соҳасидаги энг истиқболли ечимларнинг бутун иқтисодиётга жорий қилиниши.

Мамлакатимизда рақамли иқтисодиётни тараққий эттиришда ривожланган мамлакатларда синовдан ўтган худди шу каби стратегияларни ўрганишнинг фойдаси катта. Чунки уларни ишлаб чиқиш ва жорий этишда катта тажриба тулланган. Хусусан, интернет тезлигининг 10 фоиз ўсиши мамлакатда ЯИМ ўсишига олиб келади. Ривожланган давлатларда бу кўрсаткич 1,21 фоизни ташкил этса, ривожланган давлатларда 1,38 фоиз атрофида. Демак, интернет тезлиги 2 баробар ошадиган бўлса, ЯИМ ҳажми ҳам қарийб 15 фоиз ошишига эришиш мумкин.

Қарорда белгиланган қўрсаткичларга эришишда мутасадди вазирликлар ёки йирик компаниялар раҳбарлиги остида индустриал рақамли платформалар яратиш энг оқилона қадам ҳисобланади. Бундай платформалар рақамли иқтисодиётнинг тез ривожланиши ва унга мос келувчи технологиялар кенг тарқалиши учун зарур инфратузилма пойдеворини ҳосил қилади. Рақамли иқтисодиёт платформалари тузишда телекоммуникациялар, энергетика, транспорт, соғлиқни сақлаш, солиқ ва солиққа тортиш, доридармонлар логистикаси, маълумотларни қайта ишлаш, туризм, таъқиқ иқтисодий фаолият, кўчмас мулк савдоси ва ишлаб чиқариш каби соҳаларга алоҳида эътибор берилади. Айнан ш шу соҳаларнинг ривожланиши инфратузилма ва технологик базис яратишга имкон беради. Сўнгра уларни бошқа тармоқларга қўйирган ҳолда мамлакатимизда етук рақамли иқтисодиётнинг максимал даражада тез ривожланиши учун асос яратилади.

"Янги Ўзбекистон" иқтисодий шарҳловчиси Абдурауф ҚОРЖОВОВ суҳбатлашди.

ЕХХТ ҳисоботи:

ЎЗБЕКИСТОНДА САЙЛОВЛАР ҚАНДАЙ ЎТДИ?

Бошланиши 1-бетда

ДИИХБ — ЕХХТ минтақасида сайловларни кузатиш соҳасидаги етакчи ташкилот. Ҳар йили мазкур бюро ЕХХТ мамлакатларидаги сайловларни ташкилот мажбуриятлари, бошқа халқаро стандартлар ва миллий қонунчиликка риоя қилинишини баҳолаш учун минглаб кузатувчиларни юборишни мувофиқлаштиради ва ташкил этади.

Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг ЕХХТ ДИИХБ билан ҳамкорлиги аънанга айланган. Мазкур ташкилотнинг миссиялари Ўзбекистондаги парламент ва президент сайловларида кузатувчи сифатида 1999 йилдан буён иштирок этиб келмоқда. Ўтган парламент сайловини кузатиш учун ЕХХТ ДИИХБ илк мартаба тўлақонли миссияни юборди. Сайлов куни ЕХХТ парламент ассамблеяси делегацияси билан биргаликда халқаро миссия шакллантирилди ва унда 37 мамлакатдан 316 нафар кузатувчи иштирок этди.

ДИИХБ миссиясининг яқуний ҳисоботида сайлов тақомиллашган қонунчилик асосида ўтказилгани ва мустақил фикрларга нисбатан тоқат қилиш муҳитининг ошгани ҳақида ҳулоса қилинган. Парламент сайлови Ўзбекистоннинг иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ҳаётида улкан ислохотларни амалга оширишга йўналтирилган 2017-2021 йилларга мўлжалланган Ҳаракатлар стратегиясига биноан ўтказилгани қайд этилган. "Сайловгача бўлган мuddатда мустақил фикрлар янада кўпроқ тингланган ва фуқаролар ўз сиёсий қарашларини интернетда, ижтимоий тармоқлар ва турли блоглар орқали жойлаб боришларида эркинликни ҳис этдилар", дейилади ҳисоботда.

Ҳисоботда Марказий сайлов комиссиясининг иши ижобий баҳоланган, "парламент сайловида янада яхшироқ тайёргарлик қўриш ва ўтказиш учун улкан куч сафарбар этилгани" таъкидланган. Хусусан, сайлов комиссиялари аъзоларини тайёрлаш, уларнинг сайловни ташкил қилиш ва ўтказишга оид қўниқмаларини ошириш, сайловда қўл сонли халқаро ва маҳаллий, жумладан, сиёсий партияларнинг, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш

органларининг кузатувчилари, ОАВ вакилларининг тўқинчиликларисиз иштирокини таъминлаш, сайловчилар ўртасида изчил ва сезилувчан ахборот кампаниясини ўтказиш борасида олиб боришган ишларига юксак баҳо берилган.

Айниқса сайлов комиссияси аъзоларини ўқитиш натижалари алоҳида таъкидланган: "Миссия вакиллари ташриф буюрган аксарият сайлов участкаларидаги комиссия аъзолари янги Сайлов кодексини яхши билишларини ифода этган".

Ижобий ҳолат сифатида миссия Ўзбекистон томонидан миллий ҳуқуқий базага ЕХХТ доирасидаги мажбуриятларга яқинлаштирадиган ЕХХТнинг бир қатор тавсияларини қабул қилганини қайд этган. "Сайлов кодекси сайлов жараёналари тўла қайта қўриб чиқилганидан кейин қабул қилинди. Ушбу жараёнда Ўзбекистон ҳукумати ДИИХБнинг аввалги тавсияларини қўриб чиқди, ДИИХБ билан конструктив мулоқотлар ўтказиб, ДИИХБдан ва Европа кенгашининг Венеция комиссиясидан кодекс лойиҳаси бўйича фикр-мулоҳазалар билдиришни сўради", деб қайд этилган.

Сайлов жараёнига ахборот-коммуникация технологияларининг жорий этилиши муҳим жиҳатлардан бири сифатида таъкидланган: "Сайловчиларнинг ягона электрон рўйхатининг жорий этилиши илгари бўлгани каби сайловчиларни қозғошда рўйхатга олишга нисбатан улкан ютуқдир", дейилади ҳисоботда.

Депутатликка номзодлар сафида хотин-қизлар (41 фоизгача) ва бошқа миллий вакилларни улушнинг (8,4 фоизгача) сезиларли даражада ошиши ҳам ижобий баҳоланган. Ҳисоботда таъкидланганики, "Президент Шавкат Мирзиёев 2019 йилнинг июнида сиёсий партияларни аввалги сайловларда хотин-қизларнинг номзодини ҳам кўрсатгани учун танқид қилган эди. Ўз навбатида, сиёсий партиялар 2019 йилда ўтган парламент сайловида хотин-қизлардан иборат номзодлар улушини 2014 йилги сайловдаги 32 фоиздан 41 фоизгача кўпайтирди, улардан 48 нафари сайлангани эса (32 фоиз) жиддий қўлаишни ташкил қилди".

ДИИХБ сайлов жараёналарини янада

тақомиллаштириш борасида Ўзбекистонга ёрдам беришга тайёр эканини таъкидлар экан, яқуний ҳисоботида бир қатор тавсияларини тақлиф қилди.

Хусусан, улар қуйидагилар: устувор тавсиялар сифатида сиёсий партияларни тузиш ва фаолият юритишга тўқинчилик қилувчи номутаносиб ҳуқуқий қондаларни бекор қилиш, "ўч эркинлик" — йиғилишлар ўтказиш, уюшмаларга бирлашув ҳам сўз эркинлигини таъминлаш учун мавжуд қонунчилик базасини қайта қўриб чиқиш, номзодлар учун "яшаш цензи" (Ўзбекистон ҳудудида қанда беш йилни, тўхмат ва ҳақорат учун жиноий жавобгарлигини бекор қилиш, нодавлат нотижорат ташкилотларга сайловларни кузатиш ҳуқуқини бериш, бир сайловчиларнинг бир неча бор овоз бериши олдини олиш мақсадида сайлов куни сайловчиларни рўйхатга олишни тақиқлаш.

Шунингдек, Ногиронлар ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенцияни ратификация қилиш ва муомалага лаёқатсиз шахсларга овоз бериш ҳуқуқини тақдим этиш, сайловолди ташвиқоти даврида ташвиқот митингларини ўтказиш учун рўхсат бериш тартибини бекор қилиб, уришга хабардор қилиш тартибини ўрнатиш, партиялар ва номзодларни хус

Янгича ёндашувлар

Она заминимизнинг ноёб дурдоналари

Феруза КАРИМОВА,
Ҳабиб Абдуллаев номидаги Геология
ва геофизика институти катта илмий ходими, геология ва минералогия
фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Ўзбекистонда 2020 йилда олтин ва қумуш қазиб олишни 150 тоннага, 2021 йилга бориб эса 300 тоннага етказиш белгиланган. Бунга фойдали қазилма бойликларнинг истиқболли майдонларини қидиришни бу йил 35 фоиз, кейинги йилда эса 40 фоиз ошириш ҳисобига эришилади. Президентимизнинг 2019 йил 23 июлдаги “Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганишни янада такомиллаштириш ва 2020-2021 йилларда минерал-ҳомашё базасини ривожлантириш ва қайта тиклаш давлат дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори асосида тасдиқланган дастурга кўра, юқоридаги режаларни амалга татбиқ этишга 2 триллион сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилади.

Бугунги кунда тиббиёт, машинасозлик, самолётсозлиги нанотехнологиялар ва яна кўплаб сановат соҳаларида ўта зарур бўлган ноёб ер элементларини, бир қатор металлларни қазиб олишни кўпайтириш ва экспорт салоҳиятини кенгайтириш Ўзбекистон иқтисодий ривож учун муҳим масалалардан бирига айланган.

Президентимизнинг 2020 йил 31 январь кунги Давлат геология ва минерал ресурслар қўмитасига ташриф буюриб, олимлар, ёш тадқиқотчилар, ишлаб чиқариш вақиллари ва илмий-тадқиқот муассасалари раҳбарлари билан учрашуви чоғида янги Геология фанлари университети кампусига тамал тоши қўйилди. Тўртта илмий муассаса — Ҳабиб Абдуллаев номидаги Геология ва геофизика институти, Гидрогеология ва муҳандислик геологияси институти, Минерал ресурслар институти ҳамда Нефть ва газ конлари геологияси ҳамда қидируви институти негизида яхлит мажмуа, замонавий университет ташкил этилиши маълум қилинди. Бундан ташқари, 4 та илмий муассаса моддий-техник базаси ва илмий кадрлар салоҳияти бирлаштирилиб, энг илгор усуллар билан жиҳозланади. Бу замонавий лабораторияларнинг ташкил этилиши ва ёшларнинг чет элларга малака оширишга юборилиши геология соҳасида туб бурилиш яшаш қутилимоқда.

Геология-қидирув ишларини олиб боришни янада такомиллаштириш мақсадлари ўз ифодасини топган “йўл харитаси”, каттиқ фойдали қазилма майдонлари ва конлари тўғрисидаги маълумотларни жойлаштириш учун ишга туширилаётган ягона электрон онлайн платформаси ер қаърини оқилонга ўрганиш ва ўзлаштириш, шунингдек, геология соҳасига чет эл инвестицияларини жалб қилишда мутахассисларга дастуриламал бўлади.

ПЕТРОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР АҲАМИЯТИ

Петрологик тадқиқотлар деганда тоғ жинсларининг ёши, ётиш шакллари, ҳосил бўлиши ва бошқаларни ўрганиш қиради. Бугунги кунда геология соҳасида долзарб муаммолардан бири — дайка таналари. Дайка — оддий тил билан айтганда, узун бўлган ер қобидан чиқадиган тоғ жинси, яъни девор, деган маъносини англатади. Қалинлиги бир неча сантиметрдан бир неча метргача борадиган ушбу тоғ жинси конлар ҳосил бўлишида муҳим ўрин тутadi.

Бугунги кунда дунё миқёсида дайкаларни

ўрганиш эндоген конларнинг жойлашувидаги қонуниятларни ҳамда олтин ҳосил бўлиши билан боғлиқлигини аниқлашда муҳим аҳамият касб этмоқда. Дайкалар ва улардаги ксенолитларни тадқиқ қилиш орқали турли таркибдаги дастлабки магма суёқлигининг ҳосил бўлиш вақти ва жойи, маъданли моддаларнинг манбалари ва йирик конларга тўғлианиш муҳитини, юқори мантия, пастки ва устки қобик таркиби, турли сатҳлар тузилиши тўғрисида моддий далилларни олиш мумкин. Бир сўз билан айтганда, дайка таналари ҳақида кўп маълумотга эга бўлиш мавжуд конларни янада чуқурроқ ўрганишга имкон беради.

Фалсафа докторлик илмий ишимни ёзиш жараёнида илмий раҳбарим билан биргаликда Чотқол-Курама минтақасининг олтин-қумуш конларидаги дайкаларни ўрганиб чиқдик. Чотқол тизмаси жануби-ғарбий тармоқларидаги Қизилполмасой маъдан даласи дайка ҳосилаларини геологик-петрографик, петрокимёвий ва геохимёвий ўрганиш ва уларнинг олтин-қумушли маъданлашув шаклланишидаги аҳамиятини аниқлашни мақсад қилгандик. Петрологик тадқиқотларнинг ҳозирги замон услуби янада чуқурроқ излаш учун шу каби тадқиқотлар орқали илмий ишларни олиб борамиз.

Бу дайка таналари ва маъданли намён қилувчи далалар ўзаро чамбарчас боғлиқ бўлган Шарқий Ўзбекистон учун ҳам муҳим аҳамиятга эга. Масалан, Қизилполмасой, Қўчбулоқ, Лашкерек, Чодок, Шавкатли, Лукент, Науғарзан, Олатанга, Каттасой, Майликатан, Чаули, Чоркасар ва бошқа олтин-қумуш, қалай, қалай-полиметалли, уран-молибденли, флюорит конлари шулар жумласидандир.

Изланишларимиз давомида дайканинг олтин-қумушли ва унга йўлдош нодир металл ҳамда нодир-ерметалли маъданлашувга эга экани аниқланди. Маъдан майдони ҳудудида дайка жинсларининг барча туркумларида кларк миқдоридан юқори бўлган элементлар мавжуд экан. Уларнинг кўпчилиги Чотқол-Курама минтақаси Қизилполмасой маъдан даласида олтин-маргмуш, олтин-теплур ва олтин-қумушли ҳамда олтин-пиритли, олтин-полисульфидли ва олтин-теллурли минерал туркумлари фор-

мациялар учун маъдан ҳосил қилувчи ва индикаторлар саналиши ўз исботини топди. Бу каби тадқиқотлар ноёб, радиоактив, қimmatбаҳо элементлар, асп, қора, рангли ва нодир металлларнинг чуқур горизонтларга башоратлаш, қидириш ва баҳолашнинг амалий вазифаларини ечишга имкон беради. Бу мисолни келтиришдан мақсад биргина дайка танасини ўрганиш геология соҳаси ривождаги аҳамиятини кўрсатишдир. Сабаби, биз ер ости бойликларини янада чуқурроқ излаш учун шу каби тадқиқотлар орқали илмий ишларни олиб борамиз.

ИМПОРТНИ КАМАЙТИРИШГА ҲИССА ҚўШУВЧИ ЛОЙИҲА

Биз фаолият кўрсатиб келаётган Геология ва геофизика институти асосан геология соҳасидаги фундаментал, амалий ва инновацион лойиҳаларни амалга оширади. Бугунги кунда институтнинг петрология лабораторияси олимлари томонидан юртимизнинг деярли барча ҳудудларида турли геологик тадқиқотлар олиб боришмоқда. Хусусан, Олмалиқ-Ангрен ҳудудидаги Қизилполмасой, Қўчбулоқ, Шовозсой, Ёшлик 1,2 олтин қумуш конлари, Қўйтош вольфрам, Зармитан, Ўрталик, Мурунтов, Пистали олтин конлари чуқур ўрганилмоқда.

Айни пайтда Зармитан маъдан майдони метасоматитларида тарқалган ноёб ер элементларини ўрганишга бағишланган катта амалий лойиҳа ҳам иқтисодий таъминнинг турли жаҳаларида ишлатилаётган ноёб ер элементлари маъдандор ҳудудларини, конларини топишга кўмак беради. Лойиҳанинг илмий аҳамияти шундаки, ноёб ер элементлари олтин ва қумушдан бир неча юз баробар қimmatроқ ҳисобланиб, уларнинг деярли барча турлари экспорт қилинади.

Геология жуда кўп қиррали ва барча фанларга боғлиқ соҳа. Дала ишлари, турли тоғ тизмаларида дала шароитида қидирларда яшаш, юлдузли осмон остида камералка ишларини олиб бориш, табиат қўйида ўз сирларини яшириб ётган тоғ жинсларидан олинган намуналарни ўрганиш жуда қизиқарли. Ана шу касбга бўлган меҳр, қолверса, ҳукуматнинг эътибор ва ишончи биз, геологларни шу соҳа ривожига ҳисса қўшишга ундайпти.

Ҳуқуқ

Дурбек МАҲКАМОВ,
Тошкент давлат
юридик университети
декани,
юридик фанлар
номзоди

Таълим ҳар қандай давлатнинг пойдевори ҳисобланади. Шу боис, Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясида олий таълим соҳаси тубдан ўзгариши ва янгича ёндашув вужудга келиши кўзда тутилган эди.

Ҳабиб Абдуллаев номидаги Геология ва геофизика институти катта илмий ходими, геология ва минералогия фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Янги Ўзбекистоннинг янги юридик таълими

Мазкур ислохотларнинг мантиқий давоми сифатида давлатимиз раҳбарининг “Ўзбекистон Республикасида юридик таълим ва фанни тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони қабул қилинди. У нафақат белгиланган вазифалар салмоғи ва кўлами олдинги қабул қилинган таълимга оид ҳужжатлардан кескин фарқ қилади.

Фармонга биноан, Тошкент давлат юридик университетида ташқари, Самарқанд, Наманган ва Термиз давлат университетларида юридик факультетлар ташкил этилади. Базавий юридик маълумотга эга бўлган шахслар учун ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда масофавий, сиртки ва кечки ўқитиш дастурлари жорий қилинади. Эътиборли жиҳати, базавий юридик маълумотга эга, давлат ҳокимияти ва бошқаруви марказий органларида юридик йўналиш бўйича камида беш йил иш стажы бор ҳамда юридик техникумларда камида ўн йил ишлаган педагог ва раҳбар ходимлар кириш тест синовларисиз магистратурада тахсил олишлари мумкин. Бунда ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда таълим олиш ҳуқуқи вужудга келганлиги диққатга сазовордир. Зеро, бир неча йиллардан бери амалиётда ишлаб, тажриба тўплаган, оила боқувчиси бўлган кўпгина фуқароларда ҳам магистратурада ўқиш хоҳиши мавжуд.

Таъкидлаш лозимки, юриспруденция йўналиши бўйича бакалавриятни имтиёзли тугатган битирувчиларга энди кириш тест синовларисиз магистратурада тахсил олиш имконияти яратилди. ТДЮУ қошидаги академик лицейнинг барча фанлардан юқори натижаларга эришган ўқувчилари эса ТДЮУ кириш тест синовларисиз, суҳбат асосида қабул қилинади.

Фармонда юридик таълим муассасаси сифатида юридик техникумлар фаолиятига ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Хусусан, уларда табақалаштирилган тўлов контрактлари асосида қўшимча қабул тартиби жорий этилади.

Шунингдек, юридик таълим муассасаларини халқаро тан олинган таълим муассасалари рейтингига киритиш, шу орқали миллий юридик таълим рақобатбардошлигини ошириш натижасида сифатли таълим бериш муҳити яратилади.

Юридик таълим муассасаларининг халқаро таълим майдонидида нуфузини оширишда етук, малакали кадрлар муҳим роль ўйнайди. Шу сабабли фармонда ривожланган хорижий давлатларнинг етакчи таълим ва илмий муассасалари билан ҳамкорликни, қўшма ҳуқуқий тадқиқотларни, профессор-ўқитувчилар ва талабаларнинг ўзаро алмашинувиши фаоллаштириш вазифаси ҳам қўйилган. Университет хорижий мутахассисларни консултант, маърузачи ва ўқитувчи сифатида жалб этиб, уларга меҳнат бозорининг амалдаги конъюктурасини ҳисобга олган ҳолда

иш ҳақи ва бошқа тўловларни белгиллаш ҳуқуқи-га эга бўлди. Бу эса чуқурлаштирилган ўқитишни амалга ошириш учун чет тилларда таълим бериладиган махсус академик гуруҳлар ташкил этишни тақозо этади.

Мазкур жараёнда тажриба алмашиш маҳаллий педагоглар учун муҳимдир. Бундан ташқари, ўқув жараёнига ҳам халқаро стандартларни жорий этиш мақсадида ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) Европа кредит тизимини жорий этиш белгилангани ўқув ишларини кескин равишда ижобий томонга ўзгартиради. Бунинг ижобийлиги шундаки, талабаларга фанларни танлаш имконияти берилади.

Хорижий олий таълим муассасалари билан тузилган келишувлар асосида “Икки томонлама диплом” тақдим этишни назарда тутувчи қўшма таълим дастурларини (double degree) амалга оширилиши ҳамда ТДЮУ, юридик техникумлар ва ТДЮУ қошидаги академик лицейда қўшма факультетлар ташкил этилиши халқаро тан олинган таълим муассасалари рейтингига киришнинг асосий мезонлари ҳисобланади.

Халқаро таълим майдонидида университетнинг нуфузини ошириш мақсадида чет эл фуқаролари учун ёзиб ва қишги мактаблар ташкил этилиши ҳам янги лойиҳалардан биридир. Бу мактабларда хорижликлар нафақат Ўзбекистон қонунчилиги, балки унинг бой тарихи ва бебаҳо табиати билан танишиш имкониятига эга бўлади. Бу эса мамлакатимизнинг туристик жозибадорлигига ўзининг ижобий таъсирини кўрсатади.

Таълим тизимида коррупцияга муҳит шаклланиши олдини олиш учун мазкур тизимни соддалаштириш ва шаффофлаштириш биринчи гадаги вазифадир. Коррупцияга муҳитни вужудга келтирувчи энг муҳим омил жараёнларнинг мураккаблиги, ёпиқлиги ва сунъий тўсиқлар мавжудлигидир. Шу сабабли мазкур фармонда коррупцияга қарши кураш чора-тадбирлари доирасида бир қатор вазифалар белгиланган.

Албатта, шаффофлик таъминланиши коррупциянинг батамом йўқ бўлишига олиб келади. Бунинг энг асосий механизми барча жараёнларни максимал тарзда электронлаштиришдир. Бу борада электрон ҳужжат алмашинувишига ўтиш ва ўқув жараёнини рақамлаштириш, шу жумладан, машғулотлар жадвалини шакллантириш, имтиҳонларни ўтказиш, баҳолаш, талабалар рейтингини шакллантиришни назарда тутувчи “Электрон университет” (E-University) лойиҳаси амалга оширилиши жараёнларнинг очик ва ошқоралигини таъминлайди.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, таълимга креатив ёндашув, янги муҳит ва замонавий таълим механизми кириб келмоқда. Энг асосийси, жамият аъзолари бунни тўғри қабул қилишлари ва шунга мослашишлари, педагог кадрларнинг малакаси, таълим олувчининг хоҳиш-иродаси ҳам ислохотнинг тўлақонли амалга ошишига омил бўлади.

Бандлик

Ёрдамчи хўжалик — қўшимча даромад манбаи

Минажатдин ҚУТЛИМУРАТОВ

Ҳозирги кунда юртимизда аҳоли бандлигини таъминлаш энг муҳим масалага айланди. Қорақалпоғистон Республикаси Сув хўжалиги вазирлиги тасарруфидида ташкилотлар қошида ташкил қилинган ёрдамчи хўжаликлардаги ер майдонларига сабзавот-полиз ва шу каби бошқа экинларни ўз вақтида экиш, мавжуд ресурслардан самарали фойдаланиш ишлари алоҳида назоратга олинди.

Насос станциялари ва энергетика бошқармаси қошидаги ёрдамчи хўжаликларда чорвачилик, қўнчилик ва паррандачилик ташкил қилинган бўлиб, уларда етиштирилган маҳсулотлар тизимда фаолият кўрсатаётган ишчи-ҳодимларни ижтимоий ҳимоя қилиш ва қўшимча рағбатлантириш имкониятини оширмоқда.

Табиатнинг инжиқлигига қарамай, бошқарма жамоаси юртимиздаги ҳозирги қийин вазиятдан келиб чиқиб, ёрдамчи хўжаликдаги ишларини янада жонлантиришга ҳаракат қилмоқда. Чорва ҳамда паррандалар бош сони кескин оширилди. Масалан, режага кўра 10 та эчки боқиш назарда тутилган бўлса, ҳозирда бу кўрсаткич 110 тага, товۇқ сони 50 та эмас, 375 тага етказилди.

Шу билан бирга, барча насос станциялари участкалари, гидротехник иншоотлар ва муҳофаза зоналаридаги ер майдонлари ободонлаштирилиб, экин экилмоқда. Бу майдонларда бошқарманинг ишчи-ҳодимлари оила аъзолари ҳамда ҳудуддаги ишсиз аҳоли масъумий ишларга жалб қилинди. Ҳозиргача бир гектардан картошка, сабзи, пиёз, 1,5 гектарга қовун-тарвуз, 12 гектарга ошқовоқ ва 2 гектарга мош экилди.

Ёрдамчи хўжалик майдонларига экинларни жойлаштиришда маҳаллий бозор ҳам ўрганилди. — дейди Қорақалпоғистон Республикаси Сув хўжалиги вазирлиги матбуот котиби Ғайратжон Отажонов. — Шундан келиб чиқиб, бир гектар майдонга супурги уруғи экилди. Ундан камида 1200 та рўзгорда ишлатилаётган супурги олиш мумкин. Шунингдек, 3 гектар шолӣ экиш белгиланган, 5 гектар майдондаги галла эса яқинда пишиб ҳосил беради.

Қорақалпоғистон насос станциялари ва энергетика бошқармасида айни вақтда 1220 нафар ишчи-ҳодим меҳнат қилади. Яқинда ёрдамчи хўжаликада етиштирилган маҳсулотлар ҳисобидан уларнинг ҳар бирига ўртача 560 минг сўмлик гўшт, картошка, сабзи, пиёз, бошоқли дон каби маҳсулотлар тарқатилди.

Бу борадаги ишлар вазирлик тасарруфидида бошқа ташкилотларда ҳам йўлга қўйилган.

Онлайн учрашув

Ирода ТОШМАТОВА,
“Янги Ўзбекистон” муҳбири

13-15 май кунлари юртимизда қишлоқ хўжалиги соҳаси вакиллари учун Туркиядаги замонавий агротехнологиялар, совуқхона ва иссиқхоналар ишлаб чиқарувчи ҳамда дўконларга озиқ-овқат маҳсулотлари етказиб берадиган корхона-ташкilotлар билан онлайн учрашувлар ташкил этилди.

Ўзбекистон-Туркия савдо уйи, Ўзбекистон агробизнес уюшмаси, Туркия экспортчилар ассамблеяси (ТИМ) ва мазкур мамлакатнинг Ўзбекистондаги элчихонаси билан ҳамкорликда ўтказилган видеоконференцияларда раҳбар ходимлар билан бир қаторда Туркия Савдо ва иқтисодий вазирлиги вакиллари ҳам иштирок этди.

Онлайн учрашувларда қатнашган юртимиз қишлоқ ва фермер хўжаликлари мутахассислари ҳамда соҳага қизиқувчилар Туркия иқтисодий пандемия оқибатларига қарши қандай курашаётгани, бизнесни қўллаб-қувватлаш учун қўрилаётган чоралар, яқин келажақда турли тармоқлар

учун қутилиши мумкин бўлган масалалар, шунингдек, ўзаро шериклик муносабатларини ривожлантириш имкониятлари ҳақида қизқарли маълумотларга эга бўлди.

— Уч кун давом этган онлайн видеоконференцияларга Туркиянинг қишлоқ хўжалиги соҳасига оид фаолият турлари билан шуғулланадиган 17 та корхонаси жалб қилинди, — деди Ўзбекистон-Туркия савдо уйи раҳбари Ҳамид Янгйобоев. — Биз Ўзбекистондаги 85 га яқин фирманинг Туркия билан шуғулланадиган онлайн учрашувини ташкил этиш орқали ўзаро ҳамкорлик келишувларига йўл очишни мақсад қилганмиз. Видеомулоқотларда, айниқса, Туркия корхоналари томонидан ишлаб чиқариладиган қишлоқ хўжалиги инновацион технологияларига қизиқиш юқори эканига ғувоҳ бўлдик. Уларга, асосан, Андижон, Фарғона, Сурхондарё, Қашқадарё, Самарқанд ва Бухоро вилоятларидан кўплаб талабар келиб тушди.

Виртуал учрашувлар давомида қардош мамлакат технологияларини Ўзбекистонда ишлаб чиқариш бўйича манфаатли келишувларга ҳам эришилди. Шунингдек, бир қатор фермер хўжаликлари билан Туркия фирмалари ўртасида ҳамкорлик шартномалари имзоланди.

Манфаатли ҳамкорлик масофа танламайди

Тараққиёт

ФРИЛАНСЕРЛИК — ЁШЛАР БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ЯНГИЧА ЙЎЛИ

Бугунги кунда кўплаб ёшлар уйда ўтириб, интернет орқали дизайнерлик, таржимонлик, дастурлаш, реклама, репетиторлик каби хизматларни кўрсатмоқда. Лекин бундай мутахассислар, яъни фрилансерлар учун масофадан ҳисоб рақами очиш, почта, тўловларни қабул қилишда қатор тўсиқлар мавжуд. Оқибатда ушбу фаолият билан шугулланувчиларнинг харажатлари 2-3 баробар ошиб кетмоқда.

Президентимиз раислигида жорий йилнинг 22 апрель кuni аҳоли бандлигини таъминлаш ва даромади кескин камайишининг олдини олиш масалалари бўйича ўтказилган видеоселектор йиғилишида асосий иш жойидан ажралиб қолган ёшларни кўллаб-қувватлаш ва уларни мавсумий ишларга жалб қилиш орқали бандлигини таъминлаш масаласи муҳокама этилар экан, мутасаддиларга фрилансерлик каби фаолият турлари учун имтиёз ва преференциялар бериш, ёшларни интернетдан фойдаланиб, ақлий меҳнат орқали даромад топишга ўргатиш, соҳани ривожлантириш учун хорижда оммабоп бўлган тўлов тизимларини йўлга қўйиш бўйича топшириқлар берилди.

Айни пайтда белгиланган вазифаларни ҳал этиш ва йўлга қўйиш борасида қандай ишлар олиб боришмоқда?

Абдулазиз НАЗИРОВ,
Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи
Тошкент шаҳри кенгаши раиси:

— Масалала ечим қидиришдан олдин соҳа ривожига тўсиқ бўлиб турган муаммоларни, уларнинг сабабларини ўрганишимиз керак. Бунинг учун М-фактор лойиҳаси билан ҳамкорликда уч кунлик онлайн форум ташкил қилдик. Унда маҳаллий ва хорижий экспертлар, ўз йўналишида муваффақиятга эришиб келаётган ҳамда фрилансерлар хизматларидан фойдаланаётган йигирмага яқин тадбиркорни таклиф этдик. Улар соҳа ривожига тўсиқлик қилаётган муаммоларни ўртага ташлаб, ечимига доир ўз таклиф ва мулоҳазаларини билдирди. Айни пайтда фрилансерлик базасини шакллантиришни бошладик. Ҳозирча пойтахт ёшлари қамраб олиниб, 200 нафарга яқин фрилансер рўйхати тўзилди.

Ботир ОРИФЖОНОВ, тадбиркор:

— Масофадан ишлаш ва пул топиш борасида энг долзарб масалалардан бири таълимдир. Дастурлаш бўйича таълим беришни йўлга

қўйиш керак. Бунинг учун дастурлаш таълимини университет ўқув дастурига киритиб, мутахассис тайёр бўлишини тўрт йиллаб қутиш шарт эмас. Замон шиддат билан ривожланиб бораётган бир вақтда бу фақат вақт йўқотишга хизмат қилади. Фрилансерликни ўргатиш учун онлайн ёки офлайн марказларни очиб керак. Бу марказлар давлат томонидан кўллаб-қувватланса ва кенг қўламада ташкил қилинса, бир йилда тахминан 10 мингга яқин ёшни фрилансерликка ўргатиш имконияти бор. 18 ой ёки узоғи билан икки йил давом этадиган бу курслар олий таълим тизимидан бир неча баробар тез ва самаралироқдир. Агар бу режа йўлга қўйилса, бир-икки йил ичида Ўзбекистон бозорига бирданига 10 мингга яқин мутахассис кириб келади. Улар ўзбек сегментинида самарали ишлаш билан бир қаторда ўз хизматларини экспорт ҳам қила бошлайди. Айтилиш, дастурлаш тизимини яхши ўзлаштирган ёш мутахассис бир ойда ўртача беш миллион пул топа олади. Бунинг учун унга компьютер ва интернет бўлса, етарли.

Жамшид СОБИРОВ,
www.hirelancer.uz фриланс биржаси
муаллифларидан бири:

— Мамлакатимизда фрилансерлик фаолияти олдиндан бор эди. Фақат турли сабаблар ва муаммолар борлиги учун соҳа бироз оқсаятганди. Айтиш кераки, фрилансерликда иш бевуричи ва хизмат кўрсатувчиларга эҳтиёж жуда юқори. Фақат улар фойдаланувчилар ҳолида ишламоқда. Бу соҳа экотизимининг яхши эмаслиги талаб ва таклифни бирлаштирувчи марказлашган база йўқлигидандир балки.

Шулардан келиб чиққан ҳолда жуда қисқа муддатда www.hirelancer.uz фриланс биржасини ишга туширдик. У орқали нафақат соҳа ривожланади, балки масофадан ҳисоб рақами очиш, почта, тўловларни қабул қилишда мавжуд қатор тўсиқлар бартараф этилиб, харажат-

ларнинг 2-3 баробар ошиб кетишига барҳам берилади.

Платформага кирган мутахассис ўзига тегишли бўлган соҳани танлайди ва иш бевуричига ўзининг портфолиосини жўнатади. Иш бевуричи унга синаш учун ишнинг бир қисmini бериб кўради. Фрилансер синовдан ўтса, ўзaro онлайн шартнома тузилади. Унга кўра, буюртмачи шу иш учун белгиланган нархдаги маблағни Uzcard, Pay me, Click каби тўлов тизимлари орқали платформага юклайди. Масофадан ишлаётган мутахассис барча топшириқни аъло даражада бажарса, маблағ ID рақам орқали унинг пластик картасига ўтказиб берилади. Бунда банк томонидан пул ўтказмасидан бир фоиз миқдорда солиқ ушлаб қолинади. Бу мутлақо хавфсиз ва кафолатли тизим бўлиб, айни пайтда ушланадиган солиқ миқдорини камайтириш, чет эллик иш бевуричиларни ҳам жалб қилган ҳолда хорижий валюталарда ҳам тўлов қилиш имкониятини яратиш ҳамда платформани фойдаланувчиларга ўзбек тилида тақдим этиш масалалари устида иш олиб бораёмиш.

Хусан МАМАСАЙДОВ,
“M-faktor” лойиҳаси асосчиларидан бири:

— Фрилансерлик биржасининг онлайн тарзда ташкил этилиши нафақат соҳани жадал ривожлантиради, балки ортиқча маблағ тежалишига ҳам ёрдам беради. Биз агар фрилансерлар мулоқотини офлайн тарзда ташкил этмоқчи бўлсак, Co-working марказлар яратиш, бинолар қуриш, моддий-техник базани йўлга қўйиш учун жуда катта маблағ кетади. Масофадан ишлаш платформаси соғлом рақобат яратиши билан иш бевуричига ҳам, фрилансерга ҳам жуда қулайдир. Бунда фрилансерга ўз портфолиосини чиroyли тарзда яратиш, ўз ишининг устаси бўлиш ва ишга масъулият билан ёндашиш етарли.

“Янги Ўзбекистон” мухбири
Соҳиба МУЛЛАЕВА ёзиб олди.

Сув хўжалиги

СУВЧИЛАР ВАЗИФАНИ УДДАЛАЙДИ

Бу йил 150 минг гектар майдонда сув тежовчи, шу жумладан, 44 минг гектарда томчилатиб сугориш технологиялари жорий этилади

Лутфулла СУВОНОВ

Сувнинг ўрнини ҳеч нарса босолмайди. Инсон бўладими, ўсимликми, тириклиги фақат сув билан. Сув мутлақо йўқ жойда ҳаёт тугайди.

Коронавирус пандемияси шароитидаги қийинчилик ва машаққатларга қарамай, мамлакатимиз сув хўжалиги ташкилотлари аҳоли ва экин майдонларига, иқтисодиёт тармоқларига керакли миқдорда оби ҳаётни вақтида етказиб бериш учун барча чора-тадбирлар кўрмоқда.

Президентимиз Олий Мажлисга Мурожаатномасида 2020 йилда 44 минг гектар ерда ёки ўтган йилга нисбатан қарийб 4 баробар кўп майдонда сувни тежайдиган технологияларни жорий этиш вазифасини қўйган эди.

— Топшириқ ижросини таъминлаш мақсадида барча ҳудудлардан ўз даласида сув тежовчи технологияларни ўрнатадиган фермер хўжаликлари ва кластерлар рўйхати шакллантирилди — дейди Сув хўжалиги вазирлиги матбуот котиби Шухрат Суёнов. — Бунда, биринчи навбатда, сув етиб бориши қийин бўлган ва ер бонитети бали паст бўлган экин майдонларига устувор аҳамият қаратилди.

Февраль ойида технологияни ўрнатиш бўйича қурилиш-пуладат короналари билан шартнома имзолаган кластер ташкилотлари ва фермер хўжаликларига тижорат банклари томонидан кредитлар ажратиш бошланди.

Сув тежовчи технологияларнинг асосий қурилма ва жиҳозлари мамлакатимизга четдан олиб келинади. Пандемия айна баҳор мавсумига тўғри келгани, кўпгина мамлакатларда сув тежовчи технологияларни ишлаб чиқариш тўхталгани, минтақамиздаги халқаро транзит йўллари ёпилганлиги боис бизга зарур қурилма ва жиҳозларнинг ўз

вақтида етиб келиши юзасидан хавотирлар пайдо бўлди.

Кредитни расмийлаштирган, хорижий давлатдаги ишлаб чиқарувчининг ҳисоб-рақамига шартномада белгиланган пулни ўтказиб берган айрим фермерлар томонидан вазирликка “Энди нима бўлади, кредитим музлатилади ёки йўқ, технологияга кредит фоизини тўлайманми” қабилида мурожаат қилувчилар ҳам бўлди.

Хавотир ташвишлар орта қолди. Дастлабки имконият бўлиши биланок хориждаги ҳамкорлар имзолаган шартномалар доирасидаги технологияларнинг қурилма ва жиҳозларини пешма-пеш жўнатишни бошлади.

Бу йил юртимизда сув таъминоти оғир бўлиши кутилгапти. Шу боис, 10 апрель кuni ўтказилган видеоселектор йиғилишида давлатимиз раҳбари томонидан Сув хўжалиги вазирлигига яна бир муҳим вазифа қўйилди: ушбу ҳаётий ресурсининг аниқ ҳисоб-китоблар асосида ажратилишини таъминлаш, 150 минг гектар майдонда сув тежовчи, шу жумладан, 44 минг гектарда томчилатиб сугориш технологияларини жорий қилиш.

Вазирлик мутахассислари қишлоқ хўжалиги экинлари ва аҳоли томорқалари учун сувни аниқ ҳисоб-китоб асосида ажратилишини таъминламоқда. Шу билан бирга, сув тежовчи технологияларни жорий этиш бўйича ишлар ҳам режа асосида давом эттириляпти.

Айни пайтгача 720 гектар майдонда томчилатиб ва 60 гектар майдонда ёмғирлатиб сугориш технологиясини жорий этиш учун мўлжалланган ускуналар олиб келиниб, ўз манзилгига етказилди.

Технологиялар учун қурилма ва жиҳозларни олиб кириш давом этаётган бўлиб, май ойи охирига қадар яна 200 дан ортиқ юк машинасида керакли маҳсулотлар етиб келиши кутилгапти.

Бу йил биргина пахтачилик соҳасида 24 минг гектардан ортиқ майдонда томчилатиб сугориш технологиясини жорий этиш мўлжалланмоқда. Технологияни ўрнатиш истагида бўлган кластер ташкилотлари ва фермер хўжаликлари эрта баҳордан лойиҳа асосида электр симларини тортиш, сув тиндиргич ховузлирини барпо этиш ва бошқа ишларни бажариб қўйишган эди.

Апрель ойининг ўрталарига келиб, замонавий технология учун мўлжалланган барча майдонга чигит қадаб бўлинди. Эртароқ ҳаракат қилган, чигити тўлиқ униб чиққан кластер ташкилотлари ва фермер хўжаликлари томчилатиб сугориш технологияларини ўрнатиш ишларини аллақачон бошлаб юбордилар.

Жорий йилда боғ ва сабзавот йўналишида яна 19,7 минг гектар майдонга томчилатиб сугориш технологиясини жорий этилади. Бундан ташқари, 1,5 минг гектар майдонда ёмғирлатиб сугориш ва 3,5 минг гектар майдонда пульсар сугориш усулини қўллаш бўйича ҳам ишлар олиб бориляпти.

Мухтасар айтганда, мамлакатимиз сув хўжалиги ходимлари деҳқону миришкорларга елкадош бўлиб, синов ва қийинчиликларга қарамай, ҳосилдорлиқни ошириш, халқимиз дастурухони тўқинлигини таъминлашга астойдил ҳаракат қилмоқда.

Таклиф

БОЖЖОНА АУДИТИ ТИЗИМИ

давлат бюджетига янада кўпроқ маблағ тушишига хизмат қилади

Шерзод АЗИЗОВ,
Давлат божжона кўмитасининг
Божжона институтини доценти, иқтисодиёт
фанлари доктори

Жаҳон банкнинг бизнесни юритиш рейтингини қоидаларига кўра, давлатларнинг ташқи савдосига оид самарадорлиқни аниқлашда божжона назорати ва расмийлаштириш жараёнларининг соддалаштирилиши энг асосий индикатор сифатида эътироф этилади. Фикримизча, республикамизда ҳам мазкур амалиётни жорий этиш жуда муҳим. Шу орқали дунёнинг бизнесни юритиш рейтингларида давлатимиз мавқеини янада кўтариш мумкин.

Хўш, божжона аудити ўзи нима? Божжона аудити товарлар божжона ҳудудидан чиқариб юборилганидан кейин божжона тўловларидаги кам ёки ортиқча тўланган суммани аниқлашга хизмат қилади. Шу орқали божжона иши соҳасидаги қонунбузилиш ҳолатлари бартараф этилади. Бу амалиёт АҚШ, Канада, Ғарбий Европа мамлакатлари, Япония, Хитой, Жанубий Корея каби ривожланган давлатлар божжона тизимида алпаққон қўлланган.

Кўйида бу тизимнинг ижобий жиҳатларини санаб ўтаймиз.

Биринчидан, тизим ташқи савдо субъектларининг импорт-экспорт фаолиятига оид молиявий маълумотлари божжона декларацияларидаги маълумотларга номувофиқ келиши ҳолатларини аниқлаш ва унинг олдини олишга қаратилган профилактик чора сифатида намоён бўлади.

Иккинчидан, у божжона назорати ва расмийлаштируви билан боғлиқ тартиб-қоидалар бўйича ички норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар шартларини халқаро стандарт (конвенция, битим, меморандум)лардаги талабларга уйғунлаштириш воситасига айланади.

Учинчидан, у ҳалол ташқи савдо субъектлари (ваколатли иқтисодий операторлар)га нисбатан янада соддалаштирилган божжона тартиботларини самарали қўллаш имконини беради.

Тўртинчидан, у ноҳалол ташқи савдо субъектларини божжона қонунчилигини ҳурмат қилишга ўргатади.

Бешинчидан, у ҳалол ташқи савдо субъектларини янада рағбатлантириш мақсадида қўшимча имтиёз ва преференциялар бериш мезонларига аниқлиқ киритишга қўмақлашади.

Олтинчидан, давлат бюджети даромадлар қисmini божжона органлари орқали янада ошишига хизмат қилувчи қўшимча янги восита (ричаг) яратилади.

Юқоридиганлар амалга ошиши учун божжона аудитига оид норматив-ҳуқуқий ҳужжат (низоом, стандарт, услубий кўрсатма)лар ишлаб чиқиш, ушбу соҳасида қисқа муддатли касбий тайёрларлик ва малака ошириш курсларини сифатли ташкил этиш, мамлакатимиздаги ташқи савдо субъектларининг хозирги иқтисодий вазияти ва ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб, божжона аудитини амалга оширишнинг миллий механизми, усул ва шакллари яратиш лозим.

Тахлиллар шуни кўрсатмоқдаки, давлат бюджетига божжона хизмати органлари томонидан ундирилган божжона тўловлари 2019 йилда 17 триллион 128 миллиард сўмни ташкил этган. Ўтган йилга нисбатан 49,1 фоиз ошган бўлса-да, ташқи иқтисодий фаолият қатнашчилари ихтиёрида жами ундирилган божжона тўловларидан 3,3 баравардан кўп, яъни 39771,91 миллиард сўм маблағ тақдим этилган имтиёз сифатида қолдирилган. Бироқ расмийлаштирилган божжона юк декларацияларини миқдори бўйича ўтган йилда импорт ҳажми экспортга нисбатан 3 баравардан ошгани маълум бўлмоқда.

Ҳозирги кунда пандемия сабаб мамлакатлараро чегараларнинг муайян муддатга ёпилиши ташқи савдо интеграцияси жадаллашувида жиддий таъсир кўрсатди. Бунинг оқибатида шу йилнинг 1-2-чораги учун мамлакатимиз божжона органлари божжона тўловлари бўйича истикбол режа кўрсаткичлари тўлақонли бажаролмаслиги мумкин. Чунки йил бошида бу кўрсаткични ўтган йилдагига нисбатан 36 фоиздан ошириш прогноз қилинган эди. Бунга эришиш учун божжона ходимларидан кўрсатилаётган хизматлар қўламини янгиларини жорий этиш орқали кенгайтириш, сифатини яхшилаш, уларни божжона қонунчили-

гини ҳурматлашга ўргатишда тинмай меҳнат қилиш ва жасорат кўрсатишни талаб этади.

Шунингдек, мамлакатимизда экспортни янада рағбатлантириш ва импорт ҳажмини қисқартириш чораларини кўриш божжона органлари амалиётида божжона аудитини қўллашга сабаб бўлади.

Президентимизнинг 2020 йил 19 мартдаги “Коронавирус пандемияси ва глобал инқироз ҳолатларининг иқтисодиёт тармоқларига салбий таъсирини юмшатиш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармониға биноан, мамлакатимизда 2020 йил 1 апрелдан бошлаб, импорт қилинадиган озиқ-овқат маҳсулотларининг текзор тартибда, шу жумладан, рухсат бевуричи ҳужжатларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида кириб келгунга қадар бериш орқали божжона расмийлаштируви механизмини жорий этиш белгиланди. Бу эса, фикримизча, божжона аудити тизим амалиётида тўлақонли расмий фаолият бошлаши мuddатини бироз кечиктиради.

Ўзбекистонда божжона назорати ва расмийлаштирувини соддалаштириш мақсадида товарлар чиқариб юборилганидан кейин божжона аудитини амалиётда қўллаш Киото халқаро конвенцияси (1973 й.) 6.4, 6.6-стандартларининг миллий қонунчиликка мувофиқ ратификация қилиниши ва амалиётга киритилиши, халқаро стандартларга уйғунлашган тегишли амалий норматив-ҳуқуқий асосларни ишлаб чиқиш, импорт ва экспортда божжона расмийлаштирувини мунтазам соддалаштириб бориш орқали жараёнларни янада тезлаштириш ва назорат талабларини қисқартириш йўлида қўйилган биринчи қадам бўлади ҳамда тизимда юқори самарадорлиқни таъминлашга олиб келади.

Ўзбекистон божжона тизимида товарлар чиқариб юборилганидан кейин божжона аудитини амалга оширишнинг истиқболли йўналишлари қаторида чегараларни кесиб ўтиш вақтида қўйиб юборилиши зарур бўлган товарларни танлаш асосида божжона назорати тадбирлари миқдорини қисқартиришни тавсия этиш мумкин. Бу, ўз навбатида, божжона органларининг иш вақтидан унумли фойдаланиш ва иш самарадорлигини оширишга олиб келади. Аудит усуллари асосида ташкил этилган божжона назоратининг янги шакли божжона аудити божжона тўловлари (божжона божлари ва солиқларни) ҳисоблаш учун зарур бўлган ахборотларни комплекс таҳлил қилишга имкон беради. Бунинг учун чегара божжона постларининг ўзида божжона аудитига тушган ТИФ субъектлари учун божжона расмийлаштируви тадбирларини амалга оширишга рухсат бериш жоиз.

Аудит усуллариға асосланган назорат товар ва транспортга оид олдиндан тақдим этилган ҳужжатлардаги маълумотларнинг товар ТИФ ТН кодлари бўйича тўғри таснифланганини тасдиқлаш, товарларнинг келиб чиқиши ва қиймати бўйича ҳақиқатга мос келишини текшириш учун қўлланади. Бундай ҳолда товарлар бирданига муомалага чиқариб юборилиши, божжона божлари ва йиғимлари эса божжона аудити ўтказилганидан кейин ҳисобланиши мумкин. Акс ҳолда унга нисбатан оддий, аънаный божжона тартиботлари ўтказилиши белгиланади.

Аудит усуллариға асосланган божжона назорати даврий (доимий, режали) ва тизимли (мунтазам, фавуқлодда, зарурийат тугилганда, вазият тақозо қилганда) қўрилиш(шакл)да амалга оширилади. Асосан, бундай текширувлар манфаатдор томон ҳудудида ўтказилади. Бунинг учун божжона органлари томонидан ТИФ субъектларининг муайян бир аниқ даврдаги экспорт-импорт операциялари тарихи батафсил ўрганилади ва декларацияловчи шахс кўрсатган маълумотларнинг ҳақиқатга тўғри келиши ва ёки келмаслигини тасдиқлаш мақсадида барча тижорат ҳужжатларини таққослаб текшириш учун қўлланади.

Хулоса қилганда, тизим амалиётида божжона аудитини қўллаш мамлакатда ташқи савдо операциялари тезлашишига, божжона қонунчилигини ҳурмат қилишга ўргатиш билан боғлиқ профилактик чора-тадбирлар орқали давлат бюджетига янада кўпроқ маблағ тушишига, ТИФ субъектларининг ташқи савдо фаолиятидаги божжона назорати ва расмийлаштируви жараёнида ортиқча вақт ва маблағ сарфламаслигига, соф фойдасини оширишга хизмат қилади.

КИТОБ ВА КЕТМОН

Ашуралӣ ЖҲҲАЕВ

Яхши эслайман: болалигимда бобом мулла Жўра китоб ўқирдилар. Баъзан овоз чиқариб ўқиганларидан сўзларини тушунамасдим. Кейин билсам, бу диний китоблар бўлиб, араб тилида ёзилган экан. Бобом Бухоро мадрасасида тахсил олгани боис араб тилини яхши биларди. Баъзан бобомга тақлид қилиб, китобларини олиб, ёстиқ устига қўйиб, варақлаб қандайдир чалакам-чатти сўзларини айтиб, гўё ўзимча китоб “ўқирдим”. Болалик-да!

— Бу китобга тегма, бу муқаддас китоб, — деб бобом дарҳол китобни олиб, тоқанинг юқори табағига қўярди. Сўнг кўшимча қиларди: — Ҳадемай, мактабга борасан. Ҳарфларни ўргана-сан. Ушанда сенга кўп яхши китоблар олиб бераман.

Мен тезроқ мактабга боришни уйлардим. Мактабдан қайтаётган болапарни кўрсам, уларга ҳавас билан қарардим. Назаримда, улар мазза қилиб китоб ўқишар, гўё кўлариди папкалари тўла китоб эди.

Бобом хунари кўп инсон эди. У киши эл таниган сартарош, табиб ва ажойиб деҳқон бўлган. Айниқса, деҳқончилик билан жиддий шуғулланар, қишлоғимизнинг олди деҳқони бўлгани боис у киши етиштирган поллиз ва сабзавот маҳсулотлари бозор пештахталаридан эрта баҳорда ўрин оларди. Бу юмушларнинг барчаси кетмон орқали бажарилар эди. Бобомнинг чиройли кетмони бўлган. Кетмоннинг юзи доим ялтираб тургани боис қуңдузи қуёш, кечаси ой нурлари шуъла сочарди.

Бобом ерни чўқур қадрлайдиган, ер илмини теран биладиган ва ерга астойдил меҳр қўйган деҳқонлардан эди. Қўлларидан асло кетмон тушмаган. Кетмон боис томоқамизга кўни-қўшчилар ҳавас қилишарди. Гўё томоқамиз чиройли тақинчоқларни тақиб олган гўзал келинчаққа ўхшарди. Кейинчилик бу кетмон меннинг ҳам яқин ҳамроҳим ва қадрдонимга айланди. Кетмонга меҳр қўйиб ишлаганинг ҳам ўзига хос ташти бор. Чинакам ишчи тушиб қолган одам уни бир умр қўлдан қўймайди. Бобом кейинчалик ёшмига, кучимга мос кетмон олиб бердилар. Бу меҳнатга ўргатган кетмонни қайтиб қўлимдан қўймадим. У менга матонат билан ҳалол меҳнат қилиб, ҳалол ризқ-рўз топишдан, ҳалол яшашдан сабоқ бериб келаёттир.

Шундай қилиб, бир қўлимда китоб ва бир қўлимда кетмон билан вояга етдим, катта ҳаётга кириб келдим. Ҳали-ҳануз иккаласини ҳам қўлимдан қўйганим йўқ. Улар меннинг суянч тоғларим.

Менга китоб ва кетмонга умрбод меҳр қўйишни ўргатган, ҳар иккисига ҳам чин дилдан ошно қилган, китоб илм манбаи, кетмон насоба хазинаси эканидан бебаҳо сабоқ бериб кетган бобомдан ҳаммиса миннатдорман.

Коронавирус пандемияси

туфайли мамлакатимизда жорий этилган карантин даврида “уйда қолинг”, “китоб ўқинг” деган сўзлар кўп такрорлангани боис, уйда қолиб, ёзув-чизув билан шуғулланиш баробарида, турли сабаблар билан йиғилиб қолган ва устоз Маҳмуд Саъдий услубида “аннотацияси” ўқилган китобларни аста-секин варақлай бошладим. Дастлаб ўқишни устоз Иброҳим Ғафуровнинг танланган таржималар китоби — “Айюб нидоси”дан бошладим. Айниқса, асарнинг мазмун-моҳияти, Ҳазрати Айюбнинг ибратли ва изтиробли тақдирда кечган воқеалар биз бошдан кечирётган шу оғир кунларга жуда ҳамоҳанг экан. Одам дардини ва ҳар қандай оғир кулфатни фақат сабр билан енгиши мумкинлиги

Айюб образи орқали кўрсатиб берилган. Яратган суюкли бандаси Айюбни синнаш учун беҳад оғир жабру-жафоларга гирифтор қилади. Лекин Айюб бундан заррача нолимайди. Аксинча, буюк инсоний сабр, матонат билан ҳаммасига чидайди ва енгади.

Бугун халқимиз бошига тушган корона вирус балоси, ёмғир, дўл, шамол туфайли содир бўлаётган турфа офатлар, Сардоба сув омборида бўлган қутилмаган тошқин келтирган талафотларни фақат сабр-бардош, аҳиллик, инсоний ҳамдардлик билан енгиш мумкин экан. Бизга Айюб сабри ибрат бўлиши лозим. Сўзбошида: “Зеро, инсоният сабр билан инсоният бўлди. Сабр билан ўзининг энг катта халоскор бойлиги — маърифатга эришди”, деб ёзади таржимон.

Шунингдек, Лев Толстой, Уильям Фолкнер, Фридрих Нитше, Жан Пол Сартр, Александр Солженицин, Чингиз Айтматов асарларидан қилинган, мазкур китобдан ўрин олган сара таржималарни ҳам ҳузур қилиб “синқордим”.

Ёзувчи Хайридин Султоннинг “Уч юз олтиш тўрт кун” ҳикоялар китобини

ҳам шу кунларда завқ билан ўқидим. Китоб мундарижаси “Бугунги ҳикоялар”, “Бугунги ҳикоялар”, “Мозийдан ҳикоялар” деб номланган бўлимлардан иборат бўлиб, жами 31 та ҳикоя жамланган. Тўриси, миллий рух уфуриб турган бундай ўзбекона ҳикояларни соғинган эдик. Ҳикояларнинг мавзуси, тили, тасвири, диалоглари, воқеалари, характерлари, қўйинги, ҳамма-ҳаммасида ўзбек ҳаёти, руҳи яқинлаб туради.

Таниқли ёзувчи Тоҳир Маликнинг “Озод инсон ҳақида қўшиқ ёхуд Мирзакалон Исмоилийнинг сўнгги нафаси” китобини ҳам кечроқ ўқиганимга афсусландим. Машҳур адабнинг ашчи қисмати, оғир ва маззақатли ҳаёти ҳамда ижоди ҳақида изтироб билан ёзилган ушбу китоб кечаги кунимиз, шўро замони зиёли одамлар, айниқса, ижодкорлар бошига солган қора кунлар ҳақида ҳикоя қилади. “Менга фақат бир нарсаси таскин беради: Мирзакалон Исмоилий бировларга қуллук қилиб яшамадилар. Ўз халқининг содиқ ва виждонли фарзанди сифатида барча укубатлардан юқори турдилар, виждонларига хилоф иш қилмадилар. Ижодкорнинг энг буюк бахти шу. Бу бахтга эришган ёзувчи барҳаёт бўлиб қолади”, деб ёзади

битган таниқли ижодкор Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон бундай деб ёзади: “Юракдан чиққани юракка боради, деганларидек, мени ҳайратга солган нарсаси — Сулаймон Раҳмоннинг “Одамларда қолдир виждонни” сайланма китобини ўқиб бўлган, шoirни чин маънода янгидан қашф этасиз. Сайланмага масъул муҳаррирлик қилган ва салмоқли сўзбоши

битган таниқли ижодкор Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон бундай деб ёзади: “Юракдан чиққани юракка боради, деганларидек, мени ҳайратга солган нарсаси — Сулаймон Раҳмоннинг “Одамларда қолдир виждонни” сайланма китобини ўқиб бўлган, шoirни чин маънода янгидан қашф этасиз. Сайланмага масъул муҳаррирлик қилган ва салмоқли сўзбоши

муаллиф. Китобни мароқ ва изтироб билан ўқиб чиққан, ўзингиз ҳам ушбу фикрларга албатта қўшиласиз. Бу китобни катталар билан бирга ёшлар ҳам ўқиб чиқсалар, улар учун анча фойдали бўларди.

Журналист Олим Тошбоевнинг “Абадий замондош” китобида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Шукур Холмирзаев ҳаёти ва ижодидан қизиқарли ҳикоялар келтирилган. Биз билган ва билмаган Шукур Холмирзаев ҳақида янги маълумотлар, ноёб хотиралар маржон каби тизилган. Шу боис, китоб завқ-шавқ билан ўқилади. Муаллиф китобни машаққат билан ёзганлиги ҳар бир саҳифада ярқираб кўриниб турибди. Ушбу китобни ўқишни адабиёт ихлосмандлари ва ёш ижодкорларга кўпроқ тавсия қилган бўлардим. Жуда фойдали китоб.

Яна бир китоб ҳақида айтмасам бўлмайди. Ишонинг, таниқли шоир Сулаймон Раҳмоннинг “Одамларда қолдир виждонни” сайланма китобини ўқиб бўлган, шoirни чин маънода янгидан қашф этасиз. Сайланмага масъул муҳаррирлик қилган ва салмоқли сўзбоши битган таниқли ижодкор Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон бундай деб ёзади: “Юракдан чиққани юракка боради, деганларидек, мени ҳайратга солган нарсаси — Сулаймон Раҳмоннинг “Одамларда қолдир виждонни” сайланма китобини ўқиб бўлган, шoirни чин маънода янгидан қашф этасиз. Сайланмага масъул муҳаррирлик қилган ва салмоқли сўзбоши

шоир бўлиб чиқди. Бошқача айтганда, ўзи чеккан азобли оғриқларни халқи ва Ватани дардига ўткир табиблардек малҳам қилганини кўрдим. Сулаймон Раҳмон истеъдодда замондош машҳур ва тенгқур шоирлардан қолишмайдиган кучли шоирдир!” Китобни ўқиб чиқсангиз, унинг “кучли шоир”лигига сиз ҳам қатъий ишонч ҳосил қиласиз.

Кўряписимиз, китоб ўқиб жараёни асло тўхтагани йўқ. Айни пайтда қўлимиздан кетмон ҳам тушган эмас. Мутолаадан қарчаган кезларимда кетмонни қўлга олиб бир парча ер билан “диплашаман”. Нихолларнинг тағини юмшатаман. Экилган картошка ё помидорни аста-аста авайлаб чопиқ қиламан. Шундай кезларда кўз олдимга томоқларидан тер тўкиб ишлаётган минглаб, юз минглаб деҳқонлар ва боғбонларнинг нурли чехралари келаверади.

Дярли ҳар кун Навоийдан кўнғирок бўлади. Жалойирдан укам Абдунаби телефон қилиб, ҳол-аҳвол сўрайди. Мен ҳам ундан аввал соғлигини, кейин томорқани сўрайман.

— Отамдан қолган кетмон қалай, — дейман ҳазиллашиб.

— Кетмон зўр, ака! Томорқани эрта баҳорда эканмиз. Шу кўпроқ ёмғир ёғаётгани сабабли тез-тез чопиқ қилиб турибмиз. Кетмонсиз ризқ-рўз битмайди. Отамдан қолган кетмон оиламизни боқиб келаяпти, — дейди укам миннатдорлик билан.

Ушбу мақола қозғога тушаётган кунлари карманалик истеъдодли шоир Шойим Шерназар ҳол-аҳвол сўраб телефон қилди.

— Ижодлар қалай, Шойимжон? Янги шеърлар бўлаётими? — сўрайман шоирдан.

— Раҳмат, ака! Шеърлар ёзилаяпти. Шу кунларда ижоддан бироз узилиб, кетмон билан ошно бўлиб олганман. Томорқани тўлиқ экиб бўлдиқ. Бу йил томорқанинг бир бўлағига иссиқхона қурдим. Помидорлари гўллай бошлаган, бодиринлар туғаяпти. Оила аъзоларимиз, фарзандлар, набираларга етади. Худо хоҳласа!.. Пойтахтдан ижодкор дўстларни олиб, меҳмон бўлиб келинлар, ака! Кетмоннинг ҳосилларини баҳам қўраимиз...

Кетмон ер билан деҳқон ўртасидаги меҳнат жараёнини яраттади. Ишлаб чиқариш механизми вужудга келтиради. Кетмон асрлар давомида деҳқоннинг ҳақиқий меҳнат қуроли, насоба яратувчиси. Инсон билан кетмоннинг меҳр-муҳаббат ришталари муштақам ва абадий боғланган. Уларни айри-айри тасаввур этиб бўлмайди.

Каминани кетмонга меҳр қўйишга ўргатган бобомдан, отамдан яна бир бор миннатдорман. Кетмон туфайли ҳаётдан ўз ўрнини топдим. Томорқанда ишлади — деҳқончилик сирларини ўргандим. Далада ишладим — ерга меҳр қўйдим. Бу меҳр Ватанини севишга, қадрлашга ўргатди. Богда кетмон урдим — ширин-шакар мева-валар йиғдим. Кетмон ернинг “тили”ни ҳам, “дили”ни ҳам билади. Она ер эса саховатини, сир-синоатини, мўл-кўл ҳосилларини, бебаҳо хазинасини фақат ва фақат кетмон туфайли намоён этади. Дастурхонимизга тўкин-сочинлик, мўл-кўл ноз-неъматларни беминнат ҳадя этади...

Бир қўлимда китоб, бир қўлимда кетмон билан ҳамон йўлдаман. Булар меннинг икки қанотим ва суянч тоғларим. Бугуним, эртаман ва келажагим...

Мозий ҳаққатнинг тарозусидир

Дилнавоз РАҲМАТОВА, Қарши давлат университети тузилмасидаги “Қатагон қурбонлари хотираси” музейи директори

Қадим мақомчилик ва бахшичилик анъаналари сақланиб қолган Қашқадарё ўзининг бой мусиқий маданиятига эга. Бу диёрнинг миллий мусиқаси ва созгарлиги, айниқса, дутор, танбур, дўмбира, чанқовуз ясалгани бизга қардош бўлган қорақалпоқ, туркман, қозоқ халқлариники билан ҳамоҳанг. Соз яшаш санъати қадим-қадимдан устоз-шогирд анъаналари асосида авлоддан авлодга ўтиб келаётган номоддий маданий меросдир. Айни пайтда ҳам ўз услубига эга Қашқадарё созгарлари ноёб ҳунарларини янада сайқалантириб, кейинги авлодларга етказишга ҳаракат қилмоқдалар.

ФИТРАТНИНГ ҚЎЛИГУЛ ШОГИРДИ

ёхуд Абдулла Танбурийнинг “ўзбек рубоби”

Шундай созгар усталардан бири Шахрисабзда яшаб, ижод қилиб ўтган ҳофиз Абдулла Қодирий (Танбурий) ҳисобланади. У 1896 йилда Шахрисабздаги “Ҳазрати имом” маҳалласида, Мирза Абдулқодир қоровулбегининг оиласида таваллуд толган. Ўз даврининг зиёли, маърифатпарвар кишиларидан бўлган Мирза Абдулқодирбек фарзандларига илм беришга, уларнинг тафаккурини янада кенгайтиришга, саводини мукаммал қиларишга катта эътибор қаратган. Ўзи мусиқа созларини тинглаш ва чалишга шинаванда бўлгани боис уйига кўлаб қолғучиларни тақлиф этар, нафис мажлислар жону дили эди. Шоирлар, ҳатто машҳур хатотлар ҳам бу хонадоннинг иззатли меҳмонлари бўларди. Мирза қоровулбегининг хонадонидан ҳатто моддий таъминотга эга бўлмаган машҳорлар ва дарвишлар учун ҳам алоҳида меҳмонхона ташкил этиб қўйилган бўлиб, ёш Абдулла уларнинг фаолиятини теран ҳис этиб улайди. Болаликдан маънавий ятти кишилар суҳбатидан баҳраманд бўлиб ўсган Абдулганининг кўнглида илм ва ижодга ҳавас эрта уйғонди.

Интилувчан, билим олишга чанқок ўспирин йигит 1914 йилдан бошлаб Бухородаги Мир Араб мадрасасида тахсил олди, хатотлик санъати сирларини пухта эгаллади. Имкон топиб бухоролик ижодкорлар, мусиқа созлари усталари билан танишиди, қолғу асбобларини яшаш сирларини ҳам ўлаштира бошлади. У яшаган ҳужрада тинимсиз соз чалинardi.

Танбурчилик бобидида маҳорати уни жадидчилик ҳаракатининг ёрқин вакиллари-дан бири, маърифатпарвар шоир Абдурауф Фитрат билан учраштиради. Абдулганининг илм-маърифат борасидаги мулоҳазалари ва маҳорат билан танбур ясагини кўп бор қўзатган Фитрат унга Танбурий тахаллусини берган экан.

Танбурий Қарши шаҳрида тўғарақлар ташкил этиш мақсадида қолғу асбоблари ясай бошлади. Маҳоратини ошириб боргани боис кўп ўтмай у ясаган қолғу асбоблари тури 10 тага етди. Шундан сўнг янги сиёсий раҳбарлар Абдулганининг Москвада қўлга қиритган дипломи ва мусиқа асбобларини ясай олиш маҳоратини эътиборга олиб, бадиий тўғарақ ташкил этиш учун руҳсат этдилар. Танбурий Қарши шаҳрида театр труппасини ташкил этиш мақсадида иқтидорли ёшларни қорлай бошлади. Труппа аъзолари орасида 2 нафар хотин-қиз ҳам бор эди. Труппа қатор концертлар ташкил этади.

Шундай кунларнинг бирида шўро амалдорларидан икки киши концертга таширф буюриб, саҳнада роль ижро этиб турган хотин-қизларни ўзларига хизмат қилдириш истагини Танбурийга билдиришади. Бироқ Танбурий уларга рад жавобини беради. Зеро, труппа аъзоларининг ҳар бири унинг учун оила аъзосидек қадрли эди. Айнан шу қадиқадан эътиборан мулозимлар Танбурийни душман ҳисоблаб, қора рўйхатга киритишди ва имкон қадар тез фурсатда ундан қутулиш чораларини кўра бошлашди.

Нотинч замонлар эди. Бу воқеа содир бўлган куннинг ўзидаёқ НКВД ходимлари Танбурийни жадидчиликда айблаб, уни Сибирга сургун қилиш тўғрисида қарор ҳам чиқартиришди. Бироқ миришаблар орасида Абдулла Қодирийни қадрлаганлар ҳам бор эди. Шу боис, уни оғохлантириш мақсадида шу туннинг

ўзида Абдулганининг уйига бориб, воқеадан хабар беришади. Бу хабарни эшитган Абдулла қочишни истамади, бошини баланд кўтариб жон беришни афзал қўрди. Бироқ унинг аёли Абдуллани қаерда бўлса-да, муҳими тирик қолишини, албатта, яхши кунлар келишини айтиб зорланади ва уни қочишга кўндиради. Абдулла Танбурий хору зорлиқда, оиласи, яқинларидан узоқда азобланиб йилларни ўтказди, бироқ ёруғ кунларга бўлган умиди асло сўнмади.

Танбурийдаги соз ясашга бўлган иқтидор ва истак шу қадар баланд эдики, қўғинда юрган кезларида ҳам қолғу асбобларини яширинча ясашда давом этди. У ўзини санъатсиз тасаввур этолмасди. Бироқ мусиқа асбобларини очиқчасига яшаш ва куй чалиш хавфли бўлганлиги боис, у янгича кўринишдаги, бир неча бўлакларга бўлиниб, тахланадиган йиғма танбур яратди. Бу бебаҳо санъат асарини у кенг яйловларга чиққан пайтларида ҳумори босилгунча куй чалар ва яна бўлакларга ажратиб, йиғиштириб олardi.

Бир неча йиллардан сўнг уйига қайтган, у ўзбек қолғучилигида янгилик яратиш орузида ўзига хос услубда икки нусхада ўзбек рубобини яратди. Рубобнинг бир нусхаси бугунги кунда авлодлари қўлида сақланиб келмоқда, иккинчи нусхасини уста Европада бўлиб ўтган халқроқ конференцияга борган чоғида анжуман ташкилотчиларига совға тариқасида тақдим этган.

Абдулла Қодирий ҳаёти эндиғина изга тушган кезларда дунёдан ўтди. Бироқ у ўзига хос мактаб яратди. Уста қолдирган мактаб авлодлари ва шогирдларига мерос қолди. Танбурийнинг фарзанди, таниқли соз устаси Иноят Қодирий ота касбини ардоқлаб, падаири бузруквор руҳини шод этиб яшади. У бугунги кунга қадар уста-шогирд мактаби анъаналари давом этиб келмоқда.

Юртимизда минглаб танбурийлар қисмати шундай саргардонлиқда кечган даврлар тарихга айланган бўлса-да, бу армонли кунлар бизни оғохликка қорлаб, озод ва хур кунларнинг қадрига етмоқликка ундайди. Бугунги кунда миллий маданиятимиз, миллий ҳунармандчилигимиз, жумладан, миллий қолғу асбоблари яшаш мактаблари қайта тикланиб, устоз-шогирд анаъналари раванқ топтоқда.

Президентимиз 2017 йил 17 ноябрда “Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорни имзолаганди. Мазкур қарорга кўра, 2018 йилдан бошлаб Шахрисабз шаҳрида ҳар икки йилда бир марта Халқаро мақом санъати анжумани ўтказиш режалаштирилди. Оксаторий мажмуаси олдига Халқаро мақом санъати анжумани ўтказиш учун саҳна ва майдон, Мақом маркази ва музейи барпо этилиши, мақом фестивали сайил тарзида, маданият байрами сифатида ўтказилаётгани юртимизда миллий маданиятимизга нечоғли эътибор қаратилаётганига ёрқин далилдир.

Шу аснода Шахрисабз шаҳрида ташкил этилган Мақом музейи экспозициясида диёримизда яратилган турли мусиқа асбоблари ўрин олган. Уларни яшаш жараёнида усталар мақом куйларини қалблари орқали эшитиб, асбобни жонлантирганлар. Зеро, ушбу мусиқа асбоблари орқали ажодларимиз нафақат дунёвий, балки мажозий ва илоҳий оламни ҳам ҳис этганлар. Улар қолдирган бу ноёб меросни ўрганиш ва тадқиқ этиш биз фарзандларнинг асосий вазифамиздир.

Тил — миллат кўзгуси

Абдулҳаким Шаръий ЖУЗЖОНИЙ, юридик фанлар доктори, профессор

ЎЗБЕК ТИЛИДАГИ АЙРИМ АТАМАЛАРНИНГ АСЛ МАЪНОСИ ҚАНДАЙ?

Ўзбек тили туркий тиллар оиласига мансуб энг йирик тиллардан биридир. Дунё миқёсида бу тилда 50 миллионга яқин одам сўзлашади. Бу — факт. Она тили мустақил давлат учун истиқлол белгиси ва миллий ғурур рамзи ҳисобланади.

Албатта, ўзини ҳурмат қилган ҳар бир миллат она тилини ҳам эъзозлайди. Уни ривожлантиради, тараққий эттиради. 1989 йил 21 октябрда ўзбек тилининг расмий давлат тили мақомига кўтарилиши том маънода тарихий ҳодиса эди.

Агар тиллар тарихига назар солсак, туркий тиллар, жумладан, ўзбек тили бой адабий хазинаси билан ҳар доим тадқиқотчилар эътиборини тортган. Кўшона шохлари, Хун, Буюк турк хоқонлиги тангаларида зарб урилган “ябгу-жабгу” деган сўздан тортган, Ўрхун-Энасой тош битиклари, Марказий Осиё ҳудудидан топишган туркий ёзувдаги археологик ёдгорликларча барчаси тилимизнинг қанчалик узок тарихга эга эканидан далolat беради.

Юсуф Хос Ҳожибнинг XI асрда яратилган “Қутадғу билиг”, Аҳмад Юнақийнинг “Ҳибат ул-ҳақойиқ” асарлари ва бошқа адабий манбалар тилимизнинг теран илмий, адабий ва фалсафий ғояларни ифода этишда беназир экани исботидир. Тилимиз тараққиётида “Девону лугʻотит турк” бениҳоя муҳим ўрин тутди. Махмуд Қошғари кўп асари билан она тилида илмий тилшуносликка асос солиб, унинг мураккаб қирраларини очиб берди.

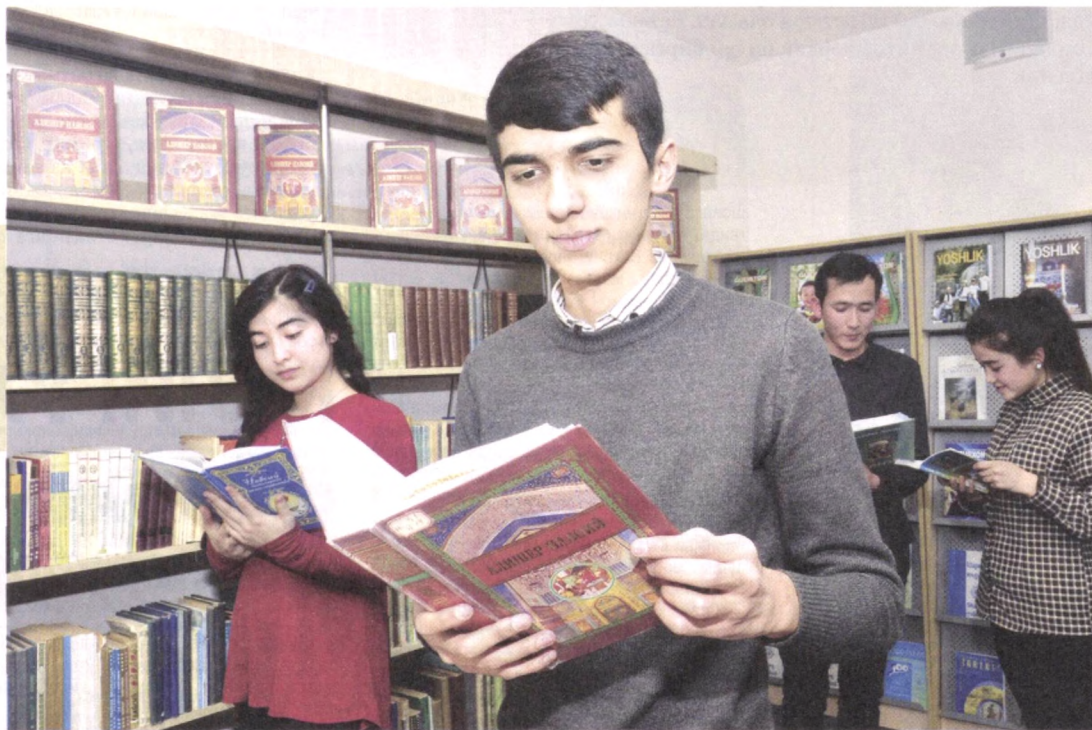
Ўзбек тили XV асрда Алишер Навоийнинг кўп қиррали ижоди ва маърифатпарвар султон Хусайн Бойқаро ҳимоясида гуллаб-яшнади, тараққиётнинг юксак поғоналарига кўтарилди. Навоий “Мувоқамат ул-луғатайн” асарида ўзбек тилининг илмий, адабий ва бадий ифода имкониятлари нечоғли кенг эканини назарий жиҳатдан инкор этиб бўлмас далиллар билан кўрсатиб берди. “Хамса”, “Хазойин ул-маоний” ва бошқа асарлари орқали бу муҳим ҳақиқатни амалда исботлади.

Темурийлар ва улардан кейин бобурийлар ўзбек тили ривожига улкан ҳисса қўшди. Бобур дунёда тенги бўлмаган автобиография бўлмиш “Бобунома”ни она тилида ёзиб, ўзбек тилини дунёга танитди. Ҳозиргача бу асар дунёнинг 20 дан ортиқ тилига таржима қилинган. Темурийлар ҳатто форс тилига ҳам ҳомийлик қилдилар. Эронлик тадқиқотчи, доктор Забихулло Сафоро “Эронда адабиёт тарихи” китобида тўғри таъкидлаганидек, темурийлар ва бобурийлар ўз ҳимоялари ва ижодий фаолиятлари билан форс тилини муқаррар инқироздан сақлаб қолдилар.

Бундай бағрикенглик бизнинг миллатимизга хос, десак муболаға бўлмас. Халқимиз ҳар доим бошқа миллатлар билан дўстона муносабатда бўлиб, уларнинг маданияти, урф-одатлари, айниқса, тилларига эътибор бериб келган. Жумладан, Султон Махмуд Газавий саройида Фаррухий, Унсурий, Асҷадий, Фирдавсий, Ғазоирий Розий ва Манучехрий Домгоний каби йирик туркиуй шоирлар қаторида 400 нафар шоир форс тилида адабий ижод билан шугулланган.

Туркистонда ислом дини тарқалгандан кейин туркий тил араб ва форс тиллари ҳамда адабиёти билан ҳамкорликда янада ривожланди. Адабиётимизга аруз вазири кириб келди. Навоий ўзининг кўп қиррали ижоди билан бармоқ вазиридан арузга ўтиш жараёнини такомиллаштирди. “Мезон ул-авзон” асарида эса аруз илмининг усул ва қоидаларини ёритиб берди.

XX аср бошларигача бизнинг адаб, олим ва шоирларимиз кўпинча араб, форс тилларини яхши билганликлари туфайли шу

Ҳасим йўлдошев олган сурат.

тиллардаги адабиётлардан кенг қўламда фойдаланиш имконига эга эдилар. Аммо тоталитар тузум даврида кирилл имлосига ўтиш ва араб ёзувидаги китоблардан фойдаланиш ман этилиши оқибатида халқимиз қарийб минг йиллик бебаҳо хазинадан маҳрум қилинди.

Оқибатда мумтоз адабиётимиздан узоқлашдик. Навоий, Лутфий, Саққокий, Атоий, Бобур ва бошқа йирик шоирларимиз асарларидан фойдаланиш қийинлашди. Бу эса маънавий меросни ўзлаштириш ва тарғиб этишда салбий оқибатларга олиб келди. Мумтоз адабиётимиздан узоқлашиш асрлар давомида ўзбек тилининг бойлиги ҳисобланган кўпдан-кўп адабий сўзлар, ҳуқуқий, фалсафий, диний ва ирфоний атамалар истеъмолдан тушиб, ўзбек тилининг муайян даражада қашшоқлашишига сабаб бўлди.

Шўро сиёсати таъсирида тилимиз чекланди, ирфон, мантиқ, шариат, ақид, фикр ва тасаввуфга оид кўплаб атамалардан фойдаланиш амалда тақиқланди. Миллий ифтихоримиз, миллий ғуруримизга боглиқ бўлган сўзларни ишлатиш ман этилди. Атоқли шоир ва адиб, Ўзбекистон Қарамони Эркин Воҳидов таъкидлаганидек, “Ўзбекистон деб аталган юрда ўзбек тили кўйи даражадаги тил, авом тили ҳисобланди, юксак минбарлардан, илмий, маънавий анжуманлардан қувғин қилинди”.

Бундай ғайримиллий сиёсат оқибатида илгари халқимиз учун аниқ ва тушунарли бўлган бир қанча сўзлар ва атамалар ўз ҳақиқий моҳиятидан узоқлаштирилди ва баъзан нотўғри маънода ишлатилди. Биз бу каби сўзлардан айримлари ҳақида фикр юритишни лозим деб топдик.

Муҳим аҳамият. Ушбу ибората “муҳим” сўзи “аҳамият” сўзининг даражаси ва катта эътиборга эга эканини кўрсатиш мақсадида унга сифат қилиб қўшилган. Лекин бу таркиб нотўғри. Негаки бир сўзни ўзининг маъноси билан таърифлаш ёки тавсифлаш мантиққа тўғри келмайди. “Муҳим” сўзининг маъноси аҳамиятлик демакдир. Энди агар биз “фалон иш муҳим аҳамиятга эга” десак, дарҳақиқат, ўша иш “аҳамиятлик аҳамиятга эга”, деган бўламиз, бундай ифода нотўғри. Шунинг учун муҳим сўзи ўрнида бошқа бир сўз, масалан, катта аҳамият, ҳаётий аҳамият, халқаро, илмий-амалий ёки кенг қамровли аҳамиятга эга, деб ишлатиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Ташир. Бу сўз улугворлик, юксаклик, қадру мартаба, юқори насаб маъносиде бўлган “шараф” сўзи ўзагидан келиб чиққан. Ташир сўзи шараф бағишламоқ, мушараф айламоқ, улугвор қилмоқ, улугламоқ, улуглик бағишламоқ маъноларини англатади. Одатда сўзлашувда ҳурмат юзасидан меҳмон ёки кекса кишиларга қарата

“Уйимизга ташир буюринг”, “Таширфингиз чоғида биз уйда йўқ эдик” каби мазмунда айтилади. Баъзан энг олий мақом соҳиби, масалан, давлат раҳбарларига нисбатан ҳам ташир сўзини ишлатиш мумкин.

Аммо “ташир” сўзи ҳеч қачон оддий шахс, масалан, журналист ёки ёзувчи, ё оддий фуқаро томонидан ўзига нисбатан ишлатилмайди. Чунки бу манманлик ҳисобланади. Дейлик, журналист “Мақтабга таширфингиз чоғида болалар спорт билан машғул эдилар” ёки “Биз ўша жойга ташир буюрдик”, десак, катта хато ва қулғили бўлади. Бизда ушбу сўз, афсуски, кўп ҳолларда ноўрин ишлатилади.

Баҳс. Бу арабча сўз бўлиб, араб, форсий ва туркий тилларда қидириш, тадқиқ этиш, текшириш, суҳбат олиб бориш, мунозара қилиш маъноларида ишлатилади. Баҳс ҳар доим озғани ёки ёзма бўлади, сўз воситасида баҳслашади.

Лекин журналистларимиз баҳсни футбол ўйинлари жараёнида жамоалараро бир-бирига қарши курашиш, мусобақа қилиш маъносиде ҳам ишлатадилар. Бу тўғри эмас. Бунинг ўрнига мусобақа, куч синашиш каби сўзлар ишлатилса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Олий жазо. “Олий” сифат сўз туркумига оид бўлиб, юксак, улуг, баланд, улугвор ва қимматли маъноларида қўлланади. Олий насаб, олижаноб, олий рутба, олий ҳиммат ва олиймақом каби сифатлар шу сўз билан ясалади ва салбий маънода қўлланмайди. Лекин бизда ушбу сўз “олий жазо” таркибида салбий тушулча сифатида катта жиноятлар учун бериладиган энг оғир жазо маъносиде ҳам ишлатилмоқда.

Биз “Суд фалон қотилиш олий жазо ёки энг олий жазога маҳкум қилди”, деганда ўлим жазосига ҳукм қилинди, демоқчи бўламиз. Аслида эса “олий жазога ҳукм қилинди” иборасининг луғавий маъноси “юксак ва яхши жазога ҳукм қилинди” ёки “юксак мукофот берилди” маъноларини англатади. “Олий” сўзи салбий маънони ифодалаш мумкин эмас. Шунинг учун “олий жазо” ўрнида “оғир жазо, қаттиқ жазо, энг оғир жазо, ўлим жазоси” атамаларидан фойдалансак, тўғри бўларди.

Жиноят қонунчилиги ёки Жиноят кодекси. Бу атамалар ҳам нотўғри ишлатилди, чунки мазкур қонунчиликда жиноят содир этган шахслар (жиноятчилар) учун жазо тайинланиши кўзда тутилган. Унда жиноятни содир этиш учун имкон берадиган бирор қоида мавжуд эмас. Шу боис, бу атамалар ўрнида жазо қонунчилиги ёки Жазо кодекси дейилса, тўғри бўлади.

Яна бир фикр. Кўпинча ўз тилимизда мавжуд бўлган чиройли сўзлар ўрнида арабча, форсча ёки русча сўзларни ишлатамиз. Масалан, “у онасининг оғушида ўсди”, деймиз. Бунинг ўрнига “онасининг қучоғида” ёки “бағрида ўсди”, дейилса, мантиқли бўларди. Ёки “ўз ҳаётини фанга бахшида қилди” ўрнида “ўз ҳаётини фанга бағишлади”, деганимиз маъқулроқ.

Шоир Эркин Воҳидов “Она тилим” мақоласида (“Халқ сўзи”, 2003 йил 21 октябрь) ўзбек тили ривожига оид бир қанча муаммоларни таҳлил қилиб, уларни ҳал этиш йўллариини топишга интилан ва жуда фойдали тақлифлар билдирган эди. У тил муаммоларини текшириб, бир муҳим масалага эътиборни қаратади: “Алишер Навоий жаҳон шоирлари ичида энг кўп сўз ишлатган, луғати бой шоирлардан бири ҳисобланади. Унинг тилини “архаик” десак, ўрганиб қайта жон бахш этмасак, Навоийнинг сўзи бизники-ю, шеъри бизники эмас, деган бўламиз”.

Ўзбек адибларининг бу каби барча тақлиф ва ҳулосаларини қўллаган ҳолда шуни таъкидлаш мумкинки, давлат тили — ўзбек тилини замон талабларидан келиб чиққан ҳолда ривожлантириш, ундаги бўшлиқларни тўлдириб, камчиликларни тузатиш тилшуносларимиз ва масъул кишилар олдида турган катта тарихий бурч ҳисобланади.

Она тилимизни янада бойитишни таъминлаш, чет тиллардан кириб келаётган янги сўзлар ва атамаларни қабул қилиш механизмининг белгилан ёки уларга муқобил сўзлар ва атамалар яратиш зарурати кун сайин ошиб бормоқда эди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 21 октябрдаги “Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони ижросини таъминлаш мақсадида ҳамда ушбу заруратдан келиб чиқиб, Вазирлар Маҳкамасининг Давлат тилини ривожлантириш департаменти ҳузурида жамоатчилик асосида фаолият юритишда Атамалар комиссияси ташкил этилди. Иқтидорли ва илмий салоҳият эгалари бўлмиш бир гуруҳ филологлар, ўзбек, араб, форс ва туркий тиллар мутахассислари, тил ривожига тегишли баъзи фанлар олимлари ушбу янги тузилмаларга тайинландилар.

Ўзбек тилини бошқа тиллар салбий таъсиридан ҳимоя қилиб, мустақил такомиллаштиришга қаратилган ушбу фармон ижросини таъминлаш учун тегишли органлар фаол иш олиб бормоқда. Шу зайл ўзбек зиёлиларининг йиллар давомидаги миллий армонларидан бирини рўёбга чиқариш учун замин яратилди.

Қадрият

Ҳусайн Воиз КОШИФИЙ:

“САХОВАТ ИЛА
БАХТ-САОДАТ
ЭШИКЛАРИ
ОЧИЛУР”

Ҳамидулло ЛУТФУЛЛАЕВ,
тарих фанлари номзоди, доцент

Турли даврларда яшаб ўтган мутафаккир олимлар ўзларининг илмий салоҳияти ва ҳаётий тажрибаси билан инсониятни яхшиликка қорлаб келганлар. Шундай олимлардан бири Ҳусайн Воиз Кошифийдир. У тасаввуф ва тариқат борасида қомусий билимларни жамлаган “Ахлоқи муҳсиний” асарида хайру саховат ҳақида жуда кўп ҳикматлар айтган.

Кошифий саховатни таърифлаб, бундай дейди: “Саховат — халойиққа манфаат етказиш, эҳсон — яхшилик қилиш. Саховат яхши ном қозонишнинг сабабидир. Эҳсон эса кўнгил яхши кўрмоғининг боисидир. Ҳеч қайси сифат ва ҳислат одамларга, ҳусусан, улуг ва давлатмандларга қарам ва саховатдан яхшироқ эмас. ...Киши халойиққа саховат қилиб, уларнинг кўнглини олса, унинг қаршида бахт-саодат эшиклари очилиб, муродлари ҳосил бўлади”.

Шунингдек, Ҳусайн Воиз Кошифий дину диёнат ривожини саховат билан чамбарчас боглиқлигини таъкидлаб, бундай ёзади: “Дину дунё саодати нимадан бўлади? Саховат ва эҳсондан бўлади. Аммо дин саодатига эришиш учун Ҳақ таолонинг амри мавжуд: “Кимки яхшилик келтирса, унга унинг ўн баробари бўлур”.

Тангри даргоҳига гар, бир тухфасидин етгуси,
Бир васлинг бирла ўн андоғ инъом этгуси”.

Ҳусайн Воиз Кошифий саховат киши номини абадийлаштиручи омилардан бири эканига эътибор қаратиб, бу фикрни ҳаётий мисоллар билан тасдиқлайди:

“Саховат фазилатларидан бири шуки, борди-ю эҳсонидан ўзи манфаат кўрмаса ҳам сахийларни кўнгиллар яхши қўради. Саховатпеша гарчи ҳаёт бўлмаса-да, унинг эҳсонига офарин айтсалар, унинг номи ва яхши ишини ёд қилсалар, барча унга мадҳу тасанно айтади. Чунончи, Ҳотами Тоий вафот этганига тўққиз юз қирқ беш йил ўтди. Ҳануз унинг ва яхши амалларининг зикри баҳордек мадҳу офарин райҳони билан муаттар ва руҳини яшнатуви эҳсони васфи чамандек тасанно ва таҳсин гуллари билан безанган:

Ҳотами Тоий жаҳондан кетти, лекин то абад,
Яхши авсофи сахо аҳли аро қолди санад”.

Воиз Кошифий араб саҳросидаги бир бадавийнинг саховати ўз даврида Рум ва Форсчага етиб боргани, у ҳақда Рум қайсари ва Эрон шохлари хабар топиб, тан беришдан бошқа илож топа олмаганини айтган экан, сахийнинг саховати замоналар ва маконлар оша яшайверишини таъкидлаб ўтади.

Биз бутун уч синоннинг қаршида турибмиз. Биринчиси — ҳаёт синови. Ҳар бир ақл эгаси учун бутун умр бу синов ҳамроҳдир. Иккинчиси — инсоният бошига келган дард синови. Учинчиси — бир йилда бир мартаба келувчи моҳи Рамазон синови. Бу синовларнинг барчасидан ёруғ юз, имону эътиқод поклиги билан Аллоҳга ҳам, бандасига ҳам мақбул чиқиш имкони саховат ва ўзаро қўмақдир.

Рамазон кунларида ёки ундан кейин ҳам “Саховат ва кўмак” умумхалқ ҳаракатида фаол иштирок этиш билан бу синовларга ўзимизнинг гўзал бир жавобимизни айтган бўламиз. Аждодлари меҳр-оқибат, силаи раҳм, инсонпарварлик, саховатлилик ботида улкан одобларни, қадрият ва анъаналарни шакллантирган халқ вакили сифатида ўтганлар ва келажак авлод олдида ҳам муносиблик намоён қилган бўламиз. Шундай экан, ёрдамга муҳтож оилалар, ёлғиз кексалар, ногиронлар ҳолдан хабар олайлик. Бу эзу иш, аввало, ўз ҳаётимиз учун манфаатлидир. Ўзгалар мушкулени осон қилган инсоннинг эса қалби равшан тортиб, умр йўллари ҳам чарогон бўлади.